

ÅRSRAPPORT 2018

DEN NORSKE KIRKE

Bispedømmerådene, Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Utgitt av Kirkerådet i 2019
Ansvarlig redaktør: Ingeborg Dybvig
ISBN: 978-82-7545-142-0

INNHold

DEL I. LEDERS BERETNING	3
DEL II. INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL	5
DEL III. ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	8
A. SAMLET VURDERING AV RESULTATER, MÅLOPPNÅELSE OG RESSURSBRUK	8
B. RESULTATER OG MÅLOPPNÅELSE 2018	12
B.1 Gudstjenesteliv	12
B.2 Dåp og trosopplæring	18
B.3 Kirke og samfunn	25
B.4 Rekruttering	33
C. UTVALGTE TEMA 2018	37
C.1 Samarbeid mellom kirke, barnehage og skole	38
C.2 Barne- og ungdomsarbeidet i menighetene	39
C.3 Bemanning - En landsdekkende, lokalt forankret folkekirke	41
DEL IV. STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN	46
D. MÅL-, RESULTAT- OG RISIKOSTYRING	46
E. HMS/ARBEIDSMILJØ	47
E.1 Sykefravær	47
E.2 Arbeidsmiljø	48
F. LIKESTILLING	49
DEL V. VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER	51
DEL VI. ÅRSBERETNING OG RESULTATREGNSKAP	53

Del I. Leders beretning

Hver uke fylles landets kirker med mange ulike aktiviteter: I løpet av 2018 kom 26 711 barn til babysang, 532 5000 deltok på gudstjeneste, 7 050 giftet seg og 35 233 ble konfirmert. Kirkebyggene står ikke ubrukte og folk er glad i sin kirke. Når folk kommer til kirken, møter de 7 500 dyktige og engasjerte medarbeidere med ulik faglig bakgrunn. Sammen med folkevalgte på alle nivå og 100 000 frivillige skapes fellesskap for alle som ønsker å være med.

Årsrapportene fra bispedømmene viser at det er mye livskraft i kirkene landet rundt. Folkekirken omfatter fortsatt 71 % av befolkningen. Folk bruker kirken i glede og sorg, til hverdag og fest. Den norske kirke tilbyr en religiøs infrastruktur i alle landets lokalsamfunn og vil fortsatt gjøre det i årene som kommer. «Kirke-Kjersti», som i løpet av 2018 oppsøkte en ny kirke hver søndag, oppsummerte med å si at Den norske kirke er en altfor godt bevart hemmelighet. Kirken skal være tydelig tilstede og lett tilgjengelig for alle. Derfor satses det enda mer på kommunikasjonsarbeid i mange ulike kanaler og på flere arenaer enn før.

Den norske kirke er en aktiv deltaker i det økumeniske samarbeidet i Norges Kristne Råd, og arbeider sammen med andre kirker for ta vare på og utvikle den kristne kulturarven i vårt samfunn. Økumenisk samarbeid er en ressurs for Den norske kirkes forståelse av oppdrag og rolle i vårt samfunn så vel som i det globale økumeniske samarbeidet. I Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn bidrar Den norske kirke til å realisere det livssynsåpne samfunnet med rom for trosutøvelse for alle, også i det offentlige rom.

Med et mangfoldige kulturarbeid og aktiv diakonale satsing er kirken en viktig bidragsyter til gode lokalsamfunn. Kirkemøtet i 2018 vedtok en offensiv satsing på kultur, og høstens statsbudsjett ga en gledelig økning til diakoni i kirken på 14 millioner kroner. Disse midlene skaper 43 stillinger (35 årsverk) til diakonalt arbeid landet over.

Samtidig er det noen utfordrende utviklingstrekk. 1. oktober mistet Den norske kirke tilgang til folkeregisteret for nyfødte av foreldrene som er medlemmer. For en bred folkekirke, er det viktig å kunne invitere direkte til dåp når foreldrene tilhører kirken.

Stadig flere foreldre tenker at barnet selv må velge dåp. Dette bryter med tradisjonen vår kirke bygger på, der små barn bringes til Jesus i dåpen og deretter tilbyr kirken opplæring i den kristne tro.

Store grupper av kirkelig ansatte nærmer seg pensjonsalder og det er en utfordring å erstatte disse. I 2018 er det arbeidet systematisk med å stimulere ungdom til kirkelig utdanning, oppfordre mennesker midt i livet til kirkelig stilling og også legge til rette for ulike utdanningsløp som kvalifiserer til arbeid i kirken. Kirken er avhengig av å være en attraktiv arbeidsplass med godt omdømme dersom rekruttering skal lykkes.

Trosopplæringsatsingen har vært en vitamininnsprøyting i kirken.

Trosopplæringskonferansen ble i år arrangert for 19. gang og er blitt kirkens største enkeltsamling gjennom året med over 1 000 deltakere hvert år. Tema i år var "Hellig alminnelig".

Barn og unge er en naturlig del av hele menighetens liv. Trosopplæringen konkurrerer med svært mange andre aktivitetstilbud i barnas fritid. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om rammene som gjaldt for trosopplæringen fra starten, fortsatt skal gjelde. Dersom vi skal sikre oppslutning over tid, vil «skole-fritidstiden» være viktig å ta i bruk også til kirkelig undervisning. Det er dessuten strukturelle utfordringer med mange små stillinger, skille mellom det løpende barne- og ungdomsarbeidet og at det flere steder er krevende å rekruttere til enkelttiltak i trosopplæringen.

Gjennom hele året har det vært lagt ned et stort arbeid i å utarbeide forslag til ny plan for samisk kirkeliv som nå skal implementeres. Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid imøteses med forventning og kirken ønsker å være en aktiv bidragsyter inn i arbeidet.

Den norske kirke har vært gjennom sitt andre driftsår utenfor statlig styre. Steg for steg lærer vi både om utfordringene og mulighetene den nye selvstendigheten gir.

Gjennom flere år har departementet krevd at kirken effektiviserer sin merkantile forvaltning i tråd med at kirken nå er blitt ett rettssubjekt. Dette arbeidet pågikk gjennom hele 2018 og ny organisering implementeres 1. juni 2019. Først i neste årsrapport kan det med sikkerhet sies hvor mye vi sparer på årsbasis, men vi ønsker at den gevinstrealiseringen som skjer, skal benyttes til diakonalt arbeid i menighetene.

Kirkemøtet 2018 avga en fyldig høringsuttalelse til departementets forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn. Gjennom året ble det også arbeidet frem et forslag til ny kirkeordning som kan erstatte dagens kirkelov når den nye tros- og livssynsloven trer i kraft.

Mai 2019

Kristin Gunleiksrud Raaum
leder i Kirkerådet

Ingrid Vad Nilsen
direktør i Kirkerådet

Del II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Den kirkehistoriske forvaltningsreformen flyttet 1. januar 2017 arbeidsgiveransvaret for alle kirkens statsansatte til det nyopprettede rettssubjektet Den norske kirke, med Kirkerådet som styre og med Kirkemøtet som det øverste representative og besluttede organet.

Formålet med rammebevilgningen fra Kulturdepartementet er å støtte opp under Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16. I Prop. 1 S (2017–2018) er det gitt følgende retningsgivende mål for anvendelsen av bevilgningen:

- Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke.
- Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke.
- Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle døpte barn.
- Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier.

Som følge av dette består Den norske kirkes oppgaver i å levere prestedtjeneste til alle landets 1197 sokn, sørge for forsvarlig drift i alle enheter, forvalte medlemsregister, gi faglig og økonomisk støtte til trosopplæring og annen trosformidling og diakonalt arbeid, samt ivareta det kirkelige demokrati. Det er om lag 1 290 presteårsverk og 234 administrative årsverk i Den norske kirke, i tillegg til ansatte i fellesrådene.

Kirken har elleve bispedømmer med hver sin biskop, i tillegg til preses som har sete i Nidaros. Hvert bispedømme har sitt valgte bispedømmeråd med sekretariat for råd og biskop.

Kirkemøtet ble opprettet ved lov av 8. juni 1984 og er Den norske kirkes øverste representative organ. Kirkemøtet består av medlemmene i de 11 bispedømmerådene, preses i Bispemøtet og lederen av Samisk kirkeråd, til sammen 116 medlemmer. Kirkemøtet samles ordinært en gang i året, og i 2018 var møtet i Trondheim 11.-17. april. 17 saker ble behandlet.

Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd er opprettet av Kirkemøtet for å ivareta saker innen økumenikk og religionsdialog og spørsmål knyttet til samisk kirkeliv. Et utstrakt samarbeid med internasjonale økumeniske organisasjoner som Den norske kirke er medlem av, ivaretas av Mellomkirkelig råd.

Det generelle mandatet for Kirkemøtet omfatter saker av felles kirkelig karakter og interesse, alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene og å fremme samarbeidet innen Den norske kirke. Blant de oppgavene som tilligger Kirkemøtet er uttalelser om viktige lovendringer på det kirkelige området, planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni og kirkemusikk, fastsetting av alle gudstjenstlige bøker og forslag til retningslinjer for soknereguleringer (jf. kirkeloven § 24).

Kirkerådet forbereder saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger. I 2018 hadde Kirkerådet fem møter og behandlet 77 saker.

Volumtall

Tabell 1: Fordeling av medlemmer og tilhørige i Den norske kirke

	Medlemmer og tilhørige	Tilhørige	Antall innbyggere	% oppslutning	Utmeldt	Innmeldt
Oslo	451 775	29 200	869 435	52 %	2 293	383
Borg	491 863	21 302	733 211	67 %	1 663	265
Hamar	308 697	7 051	386 951	80 %	814	108
Tunsberg	368 911	13 742	534 226	69 %	1 279	212
Agder og Telemark	330 471	11 299	478 562	69 %	2 023	290
Stavanger	335 566	10 371	475 654	71 %	1 957	208
Bjørgvin	477 662	14 573	634 269	75 %	2 030	218
Møre	211 786	3 819	267 420	79 %	790	86
Nidaros	355 905	10 535	462 032	77 %	1 370	171
Sør-Hålogaland	195 910	5 485	243 385	80 %	603	82
Nord-Hålogaland	188 636	5 332	243 067	78 %	602	73
Andre	3 956	228			12	20
Bosatt i Norge	3 721 138	132 937	5 328 212	70 %	15 436	2 116
Uregistrerte personer	3 719	2 364				
Utvandret	140 292	2 151			78	10
Totalt antall	3 865 149	137 452			15 514	2 126

Kilde: Den norske kirkes medlemsregister og SSB.

Tabell 2: Kirkelig inndeling

	Prosti	Fellesråd	Sokn
Oslo	7	3	53
Borg	9	38	113
Hamar	10	47	163
Tunsberg	10	30	109
Agder og Telemark	10	48	115
Stavanger	9	26	90
Bjørgvin	11	58	182
Møre	7	32	96
Nidaros	10	42	128
Sør-Hålogaland	8	44	86
Nord-Hålogaland	9	43	62
Geografiske enheter	100	411	1197

Kilde: Kirkerådet. – I tillegg kommer det syv døvemenigheter, Bymenigheten Sandnes, Saemien Åålmege og Svalbard kirke. Døvemenigheten er eget prosti.

Tabell 3: Utvalgte volumtall

	2008	2012	2015	2016	2017	2018
Dåpshandlinger i sokn	42 599	38 357	34 116	32 913	30 643	28 450
Konfirmerte	41 655	41 186	39 527	37 420	35 519	35 233
Kirkelige vielser	10 536	8 898	7 834	7 535	7 331	7 050
Kirkelige gravferder	38 832	37 673	36 797	36 150	35 998	35 670
Gudstjenester totalt	67 455	64 786	61 908	62 509	61 000	60 595
Deltakere, gudstjenester totalt	6 330 752	6 012 554	5 770 032	5 685 138	4 194 793	4 082 355

Kilde: SSB og Den norske kirkes medlemsregister. Tallene er foreløpige.

Tabell 4: Nøkkeltall for årsregnskapet (2018)

Enhet	Årsverk		Overføring	Drift		Lønn	
	Antall årsverk*	- herav i prestedtjeneste		Tildeling budsjett-gruppe 1A	Drifts-utgifter	Utnyttelses-grad	Lønns-utgifter
Oslo	184,1	154	152,975	148,828	97,29 %	138,71	93,20 %
Borg	154,2	143,9	128,273	125,495	97,83 %	114,973	91,62 %
Hamar	127,45	113,95	110,664	109,286	98,75 %	97,547	89,26 %
Tunsberg	138,65	125,15	110,178	111,189	100,92 %	103,089	92,72 %
Agder og Telemark	143,1	126,4	118,344	118,422	100,07 %	108,855	91,92 %
Stavanger	111,79	97,05	102,259	97,221	95,07 %	88,119	90,64 %
Bjergvin	187,95	172,45	148,579	146,886	98,86 %	135,164	92,02 %
Møre	87,1	73,45	76,35	74,329	97,35 %	67,55	90,88 %
Nidaros	126,8	109	118,558	115,451	97,38 %	103,128	89,33 %
Sør-Hålogaland	102,55	88,75	80,514	80,081	99,46 %	69,756	87,11 %
Nord-Hålogaland	104,85	85	91,071	85,192	93,54 %	70,129	82,32 %
Bispemøte			8,078	5,407	66,93 %	2,638	48,79 %
Kirkerådet	72,7	0	88,648	76,281	86,05 %	50,661	66,41 %
Total	1541,24	1289,1	1334,491	1294,068	96,97 %	1150,319	88,89 %

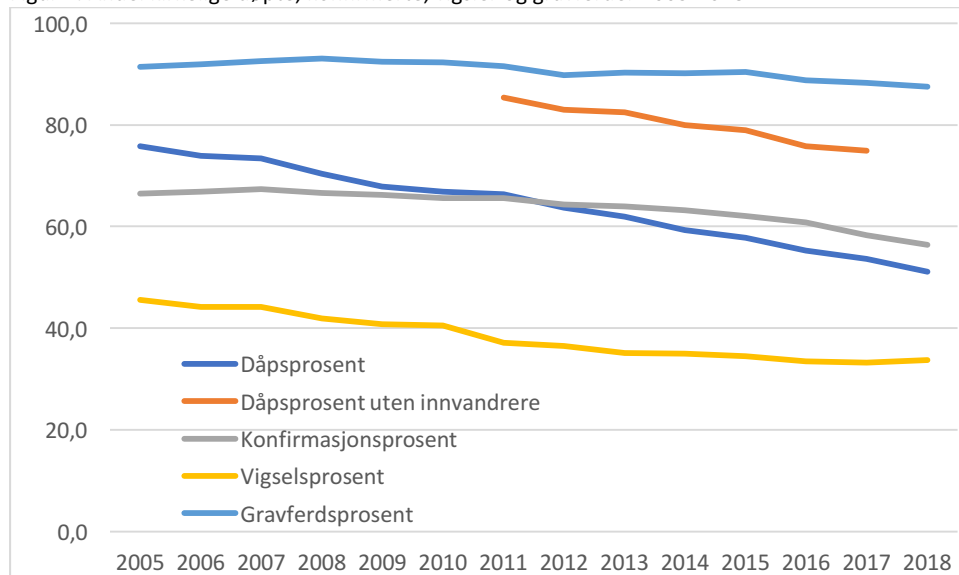
Kilde: Kirkerådet

Del III. Årets aktiviteter og resultater

A. Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk

Figur 1: Andel kirkelige døpte, konfirmerte, vigsler og gravferder 2005-2018

Kilde: Helge Brunborg: Utviklingen av antall medlemmer i Den norske kirke (mars 2019)

Til tross for noen forskjeller mellom bispedømmene, peker de fleste kurvene nedover. Konfirmasjon og gravferd er de to kirkelige handlingene som har stabilt høye tall, med 82 % av døpte 15-åringer og 87 % av alle døde. Men med nedgangen i antall døpte og endringer i befolknings sammensetningen viser også disse tallene en svak nedgang år for år. Dette er den samme situasjonen som de fleste historiske kirkene i Europa står overfor. De strever, slik som oss, med å finne nye uttrykk for kirkens vitnesbyrd i samfunn preget av sekularisering, migrasjon og religiøs-kulturell pluralisme.

Det har vært arbeidet målbevisst med gudstjenestereform de siste ti årene og et stort antall resultatmål er knyttet til ønsket om at gudstjenestelivet skal blomstre. Likevel peker pilene nedover også her. Færre døpte gir et direkte utslag i form av færre gudstjenestedeltakere og det er nødvendig å vurdere ulike tiltak for å øke oppslutningen om denne helt sentrale delen av kirkens liv.

Mål og resultatindikatorer har vært stabile over mange år og er i hovedsak bygget på statens lest for mål- og resultatstyring. Strategiplan for årene 2019-2021 *Mer himmel på jord* ble vedtatt av Kirkemøtet i 2018, uten at det ble gjort større endringer i mål og resultatindikatorer. Vi ser nå et behov for å gjennomgå dette noe mer grundig fremover.

Styringsamtalene og årsrapportene viser at det skjer mye godt arbeid landet over. Samtidig er det behov for og ønsket om en videre utvikling av arbeids- og møteformer, med

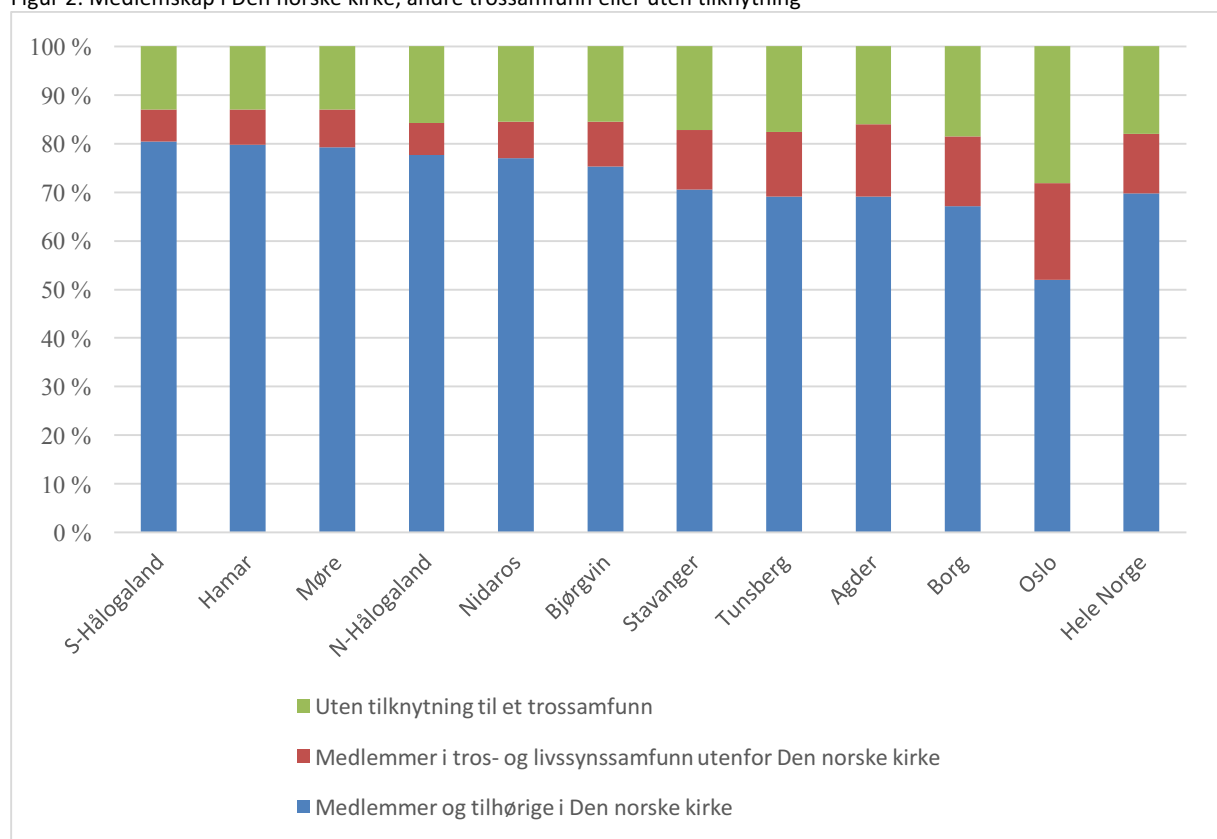
utgangspunkt i en kirke som selv styrer mål, strategier og ressurser i større grad enn tidligere.

For å løfte blikket sammen, var Kirke 2030 tema for dypdykket i styringssamtalene i år: Hva ønsker vi skal karakterisere Den norske kirke om ti år, hva vil føre oss i den retning - hvilke virkemidler har vi og hva begrenser oss?

Gjennom lignende samtaletema vil menigheter, råd og kirkemøtet kunne bli involvert i å tenke litt stort og fritt, og slik bidra til et grunnlag for utarbeidelse av ny strategi og målsetting på kirkemøtet i 2021 for de fire neste årene.

Bispedømmene erkjenner at hvis vi bare fortsetter å gjøre mer av det samme, skjer det liten endring. Gjennom forskning, undersøkelser, statistikker og erfaring fra menighetsliv i lokalsamfunn over hele landet vet vi mye om mange områder og anliggender. Årets styringssamtaler har vist at samtidig som alle bispedømmer har mange av de samme utfordringene, er det likevel store forskjeller. I Sør Hålogaland er det en stabilt høy oppslutning om folkekirken. I Stavanger er det mange menigheter med høyt aktivitetsnivå og mange impulser utenfra. Samtidig oppleves press fra andre kirker og menigheter som virker mer attraktive, ikke minst for familier. I Oslo er medlemsandelen nede i 52 %. Kirkens medlemmer fordeler seg svært ulikt i ulike deler av byen og en stadig større andel av befolkningen står uten tilknytning til et trossamfunn. Disse tre kontekstene gir ulike utfordringer med å være en relevant og åpen folkekirke for alle.

Figur 2: Medlemskap i Den norske kirke, andre trossamfunn eller uten tilknytning

Kilde: SSB

Det er sannsynlig at medlemstallet vil fortsette å synke. Sammensetningen av befolkningen endres med større innslag av innvandrere som tradisjonelt ikke har søkt til Den norske kirke og en stadig større andel av befolkningen står uten tilknytning til et trossamfunn.

Tradisjoner ser ut til å svekkes og venner betyr mer enn familienettverk. Trender i samfunnet fokuserer på individuelle livsvalg og vi utsettes for massiv påvirkning fra et utall kilder.

Alt dette utfordrer oss til å tenke nytt om det å være folkekirke. Hvilke former for fellesskap møter folks behov, hvilke møteplasser skapes og hvordan kommuniserer vi som kirke i dagens samfunn? Vi utfordres til å prioritere ressursbruk, enten det er ansatte eller økonomi. Den norske kirke har et godt utgangspunkt med mange ressurser: 71 % av befolkningen er medlemmer, om lag to milliarder i årlige bevilgninger fra staten, om lag fire milliarder fra kommunene og et stort og organisert nettverk av folkevalgte, ansatte, frivillige og kirker over hele landet.

Tabell 5: Oversikt mål- og resultatoppnåelse

Strategiske mål	Resultatmål	Resultat	
Gudstjenestelivet blomstrer	Oppslutningen om gudstjenestene øker	Nedgang i gudstjenestedeltakelse på 2,4 % fra 2017.	
	Gudstjenestetilbudet holdes oppe	Nedgang i antall gudstjenester på 0,7 % fra 2017.	
	Flere velger kirkelig vigsel	Nedgang i antall vielser på 2 % fra 2017.	
	Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe	Antall gravferder ligger forholdsvis stabilt, med en oppgang på 0,2 % fra 2017.	
	Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk	Antall kulturarrangement i kirkene går ned med 2,5 % fra 2017.	
	Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet	Antall menigheter med samiske innslag i gudstjenestene øker med 19 % fra 2017.	
Flere søker dåp og trosopplæring	Oppslutningen om dåp øker	Antall døpte går ned med 7,8 % fra 2017.	
	Omfanget i trosopplæringstilbudet øker	Gjennomsnittlig antall timer trosopplærings-tilbud i menighetene går ned med 5 timer fra 2017.	
	Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker	Deltakelsen i utvalgte trosopplæringstiltak går ned med 3 % fra 2017.	
	Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe	Andelen konfirmerte av døpte går ned med 1,8 % fra 2017.	
Folkekirken engasjerer seg i samfunnet	Flere menigheter utvikler plan for diakoni	Antall menigheter med lokal diakoniplan øker med 3 % fra 2017.	
	Flere menigheter blir Grønn menighet	Antall grønne menigheter øker med 10,2 % fra 2017.	
	Flere menigheter er engasjert for misjon	Antall menigheter med misjonsavtale har holdt seg stabilt siden 2017.	
	Kirken blir mer tilgjengelig på internett	Nettsider under kirken.no øker med over 1,3 millioner treff fra 2017.	
Flere får lyst til å jobbe i kirken	Rekrutteringen til vigslede stillinger styrkes	Antall vigslinger går opp med 22,3 % fra 2017.	
	Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirken	Antall frivillige øker med 1,9 % fra 2017.	
Utvalgte tema	Samarbeid skole/kirke	Antall skolegudstjenester øker med 8 % fra 2017.	
		Antall deltakere på skolegudstjenester går opp med 0,4 % fra 2017.	
	Barne- og ungdomsarbeid i menighetene	For 13-17 år har antall tilbud holdt seg stabilt (opp 0,4 %).	
		For 18-30 år har antall tilbud holdt seg stabilt.	

B. Resultater og måloppnåelse 2018

For å vurdere resultat- og måloppnåelse har Kirkerådet mottatt, innhentet og bearbeidet data fra en rekke ulike kilder. Menighetene har rapportert inn sin aktivitet via SSB, og Kirkerådet har mottatt data fra byrået. For 22 av omkring 1200 sokn er 2017-tall lagt til grunn. Øvrige datakilder er bispedømmene samt ulike registre som Kirkerådet bruker.

Bispedømmene leverte sine årsrapporter til Kirkerådet innen 1. mars. I løpet av mars og april gjennomførte ledelsen i Kirkerådet og preses en styringssamtale med hvert bispedømme (biskop, bispedømmerådsleder og stiftsdirektør). Oppsummeringer og elementer fra disse samtalene er tatt inn i denne rapporten.

B.1 Gudstjenesteliv

Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke

B.1.1 Gudstjenester

Strategisk mål: Gudstjenestelivet blomstrer

Resultatmål: Oppslutningen om gudstjenestene øker

Resultatmål: Gudstjenestetilbudet holdes oppe

Tabell 6: Gudstjenester og gudstjenestedeltakere på søn- og helligdager, deltakelse og frekvens

	Gudstjenester søn- og helligdager (antall)	Endring fra 2017	Deltakere, gudstjenester søn- og helligdager	Endring fra 2017	Gjennomsnittlig deltakelse 2018	Endring fra 2017	Frekvens
Oslo	3 657	-0,2 %	388 831	0,9 %	106	1,2	111 %
Borg	4 750	0,7 %	424 303	-3,8 %	89	-4,2	68 %
Hamar	4 551	-0,5 %	313 335	-2,7 %	69	-1,6	45 %
Tunsberg	4 202	-0,3 %	350 801	-4,7 %	83	-3,9	62 %
Agder og Telemark	5 118	-1,8 %	487 408	-5,9 %	95	-4,1	72 %
Stavanger	4 075	-0,1 %	506 229	-2,8 %	124	-3,5	73 %
Bjergvin	6 418	-0,4 %	583 734	-2,2 %	91	-1,6	57 %
Møre	3 082	3,4 %	289 136	0,6 %	94	-2,6	52 %
Nidaros	3 934	-0,5 %	341 922	-1,3 %	87	-0,8	50 %
Sør-Hålogaland	2 697	-3,4 %	194 324	-5,1 %	72	-1,3	51 %
Nord-Hålogaland	2 808	-2,1 %	202 332	-0,9 %	72	0,9	73 %
Den norske kirke	45 292	-0,5 %	4 082 355	-2,7 %	90	-2,1	61 %

Kilde: SSB – foreløpige tall

Tabell 7: Gudstjenester og gudstjenestedeltakere, alle gudstjenester

	Gudstjenester totalt (antall)		Deltakere totalt		Gjennomsnitt 2018	Endring fra 2017
Oslo	5620	-1,8 %	557905	0,9 %	99,3	2,6
Borg	6539	1,7 %	579153	-2,2 %	88,6	-3,5
Hamar	5685	-2,4 %	395772	-2,7 %	69,6	-0,2
Tunsberg	5497	0,2 %	449796	-3,0 %	81,8	-2,7
Agder og Telemark	6393	-1,6 %	601988	-5,4 %	94,2	-3,8
Stavanger	5397	-1,7 %	643109	-3,6 %	119,2	-2,3
Bjærgvin	8374	1,5 %	734832	-1,3 %	87,8	-2,4
Møre	3865	3,1 %	373253	0,5 %	96,6	-2,5
Nidaros	5658	-1,6 %	457189	-2,3 %	80,8	-0,5
Sør-Hålogaland	3575	-1,0 %	255971	-5,5 %	71,6	-3,4
Nord-Hålogaland	3992	-4,7 %	276589	-1,9 %	69,3	2,0
Den norske kirke	60595	-0,7 %	5325557	-2,4 %	87,9	-1,5

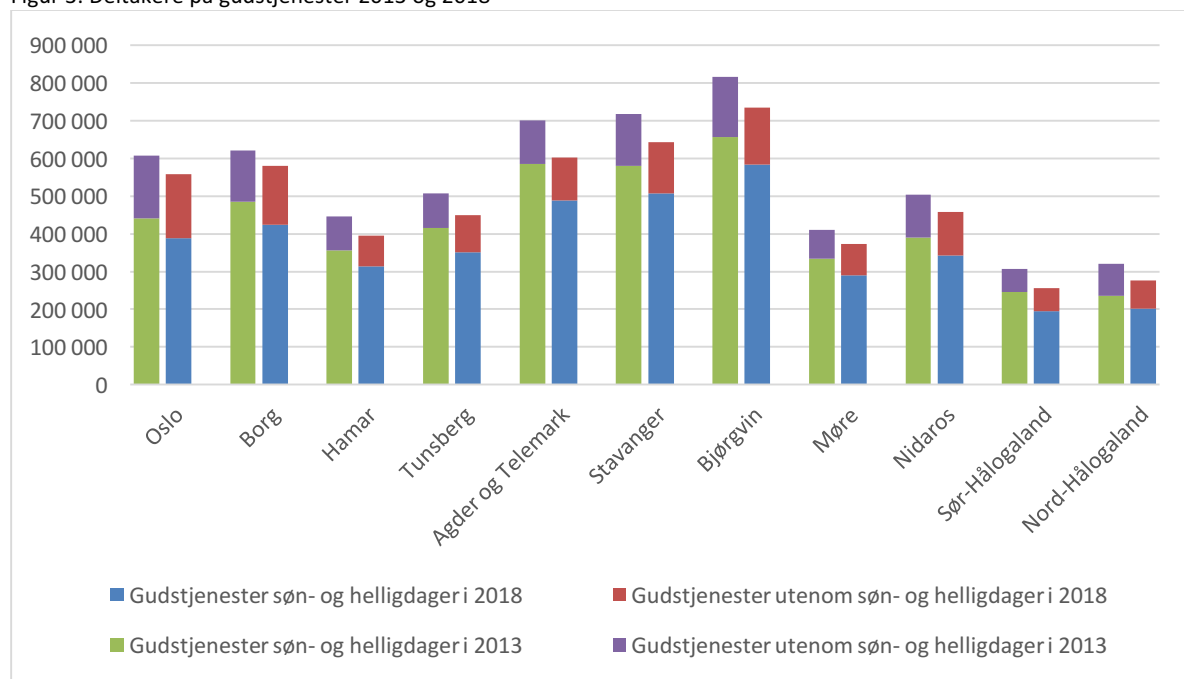
Kilde: SSB – foreløpige tall

Nedgangen både i antall gudstjenester og deltakere fortsetter i 2018, men ikke i samme takt som før. Nedgangen er redusert med ca 66 % og 50 % sammenlignet med tallene fra 2016 til 2017.

Av 563 færre gudstjenester er 424 utenom søn- og helligdager. Av 122 138 færre deltakere er hele 87 376 på gudstjenester avholdt søn- og helligdager. Med andre ord står gudstjenester på søn- og helligdager for ca 80 % av reduksjonen i antall deltakere totalt, men for kun ca 25 % av reduksjonen i antall gudstjenester. Dette avspeiles i gjennomsnittsdeltakelsen, som for gudstjenester på søn- og helligdager har gått fra 92 (2016) til 89 (2017) og i underkant av 88 i fjor. For andre gudstjenester øker deltakelsen noe, fra 79 (2016) til 80,6 (2017) og 81,2 i fjor. En stor del av disse gudstjenestene er godt besøkte konfirmasjonsgudstjenester på lørdager.

Frekvensen, som viser hvor ofte det er gudstjenester på søn- og helligdager pr sokn, har en liten økning i gjennomsnittet på landsbasis til 61 %, fra 59 % i 2017. De bispedømmer med lav frekvens (Hamar, Nidaros, Sør-Hålogaland og Møre) er også de med størst reiseavstander. Og Nord-Hålogaland (73 %) er fortsatt unntaket, med få sokn og høy prioritering av gudstjenester.

Figur 3: Deltakere på gudstjenester 2013 og 2018

Kilde: SSB – foreløpige tall

Etter nedgang i fjor er Møre i år det eneste bispedømmet der både antall gudstjenester og deltakere øker. Både Bjørgvin, Borg og Tunsberg har økt antall gudstjenester, men nedgangen i antall deltakere fortsetter. Etter sterk nedgang i fjor har Oslo i år en svak økning i antall deltakere. Sør-Hålogaland og Agder og Telemark har begge over 5 % nedgang i antall deltakere, mens Nord-Hålogaland og Hamar prosentvis har den største nedgangen i antall gudstjenester.

Med 119 deltakere pr gudstjeneste topper Stavanger fremdeles klart landsoversikten, etterfulgt av Oslo (99) og Møre (97). Agder og Telemark har størst nedgang (-3,8), men holder seg likevel i toppen med 94 deltakere i gjennomsnitt.

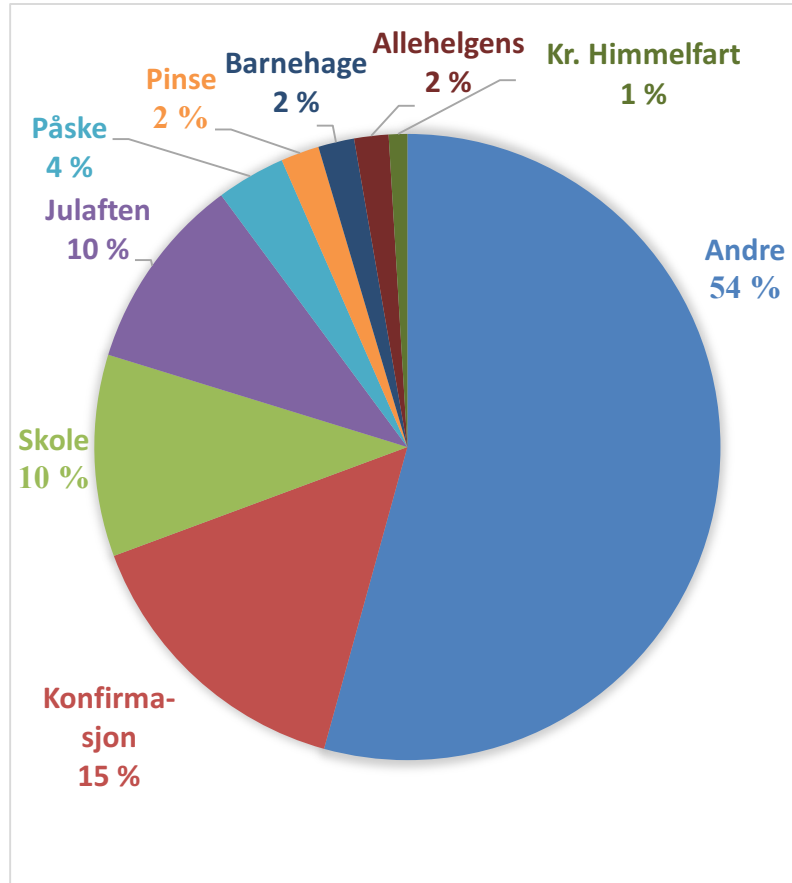
I sine årsrapporter peker bispedømmene på mulige sammenhenger og årsaker. Flere kommenterer årsaker som gjennomgående er omtalt de siste årene: Endring i antall gudstjenester medfører ikke nødvendigvis en tilsvarende endring i antall deltakere. Gudstjenestereformen har ikke hatt ønsket effekt, men kan ikke utelukkes å ha bidratt til å dempe nedgangen. Synkende antall døpte og deltakere i trosopplæringen virker inn på gudstjenestedeltakelsen.

Rekrutteringsutfordringene har konsekvenser for stabiliteten i menighetsarbeidet som igjen påvirker gudstjenestelivet. Sør-Hålogaland skriver «Faste prester og andre ansatte kirkelige medarbeidere er gode på å utfordre frivillige medarbeidere, konfirmanter og voksne som medaktører i gudstjenestene. Dette blir mer sårbart når menigheter og gudstjenestesteder stadig har vikarer på grunn av lange vakanser.» Stadig færre går jevnlig til gudstjeneste, de fleste kommer for en anledning eller at det skjer «noe ekstra». Også aldersprofil og

befolkningsgrunnlag er endret. Hamar skriver «Finnes det for eksempel nærmest ikke barn i et sokn vil de fleste tallene peke nedover.»

Flere bispedømmer enn tidligere forteller at potensielle deltakere i stedet velger andre fellesskap. Møre bispedømme skriver: «Vi ser òg ei utvikling der organisasjonar i aukande

Figur 4: Fordeling av besøk i gudstjenester i Den norske kirke

grad har gudstenesteliknande møte i tradisjonell tid for kyrkjeleg gudsteneste.» Stavanger siterer prosten i Sandnes: «Unge og yngre barnefamiljar søker til fellesskap utanom Den norske kyrkja. Gudstenestefellesskapet med liturgien og musikkspåket appellerer lite til denne gruppa.»

Det gjøres ulike tiltak for å opprettholde antall gudstjenester. Flere bispedømmer har innført eller vurderer å innføre at prester i større grad har flere gudstjenester på samme dag. Møre bispedømme skriver: «For å kunne auke talet på

gudstjenester lyt ein utfordre tradisjonar, både i prestenesta og ikkje minst i kyrkjelydane. Ein kan oppretthalde talet på gudstjenester jamvel auke talet, om presten nokre sundagar har fleire gudstjenester.»

I styringssamtalene var ett av temaene «hvor vil vi være som kirke i 2030 og hvordan kommer vi dit?» Gjennomgående ønsker bispedømmene at gudstjenesten skal være relevant og oppleves som et varmt, inkluderende og oppbyggende fellesskap. Samtidig er det en kjensgjerning at vi bruker store ressurser på gudstjenestearbeidet med stadig fallende oppslutning. Derfor er det også enighet om at kirken stadig må utvikle arbeidsformer og møteplasser, oppsøke folk der de er og bruke et språk som treffer livsfølelsen i dag.

Samlet sett er det tydelig at gudstjenestedeltakelsen de neste årene vil henge nært sammen med i hvilken grad Den norske kirke lykkes med å rekruttere til dåp, konfirmasjon, trosopplæringsstiltak og presteneste.

B.1.2 Vielser

Resultatmål: Flere velger kirkelig vigsel

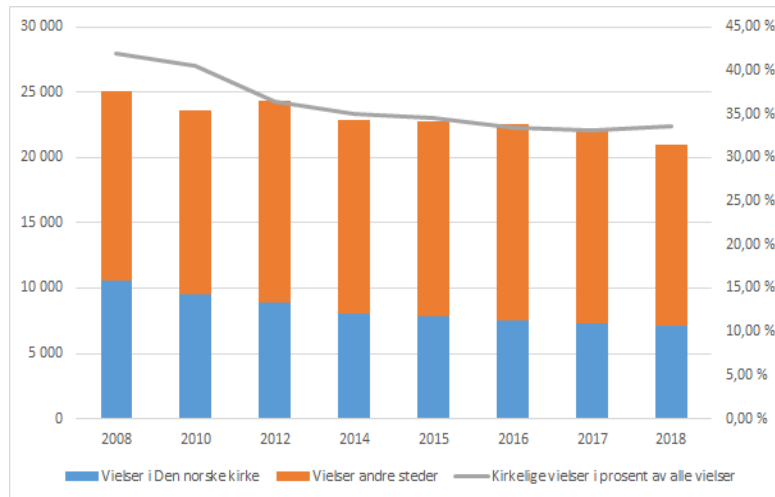
Tabell 8: Oversikt vielser

	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Kirkelige vielser	10 536	9 549	8 898	8 006	7 834	7 535	7 331	7 050
Inngåtte ekteskap	25 125	23 577	24 346	22 887	22 738	22 537	22 111	20 949
% kirkelige vielser	41,90 %	40,50 %	36,50 %	35,00 %	34,50 %	33,40 %	33,16 %	33,65 %

Kilde: SSB – Foreløpige tall

Med 153 færre vielser i 2018 enn i 2017 fortsetter nedgangen etter noe stabilisering i 2017. I tillegg til kirkelige vielser i Norge var det 616 vielser i Sjømannskirken. Samtidig var det fra 2017 til 2018 en liten økning i *andelen* kirkelige vielser sett opp mot det totale antallet

Figur 5: Kilde: SSB – Foreløpige tall
Taket

inngåtte ekteskap i Norge. Det totale antall ekteskap inngått i 2018 er det laveste siden 1994.

Biskopenes fleksibilitet når det gjelder vigselsted har trolig bidratt til at nedgangen i antall kirkelige vielser ikke er større enn den er. Mange bispedømmer melder om at brudepar ønsker vielser med et personlig preg og etterspør individuell tilpasning.

Nidaros bispedømme nevner

aktuelle tiltak som på sikt kan gi økning i antall vielser: «I flere kirker i bispedømmet (f.eks Stiklestad, Hegvik, Røros og Lademoen) har det vært tilbudt drop-in-vigsel for å senke terskelen for kirkelig vigsel. I Trondheim har også Kirkelig Fellesråd opphevet betaling for leie og personell ved utensokns vielser.»

B.1.3 Gravferder

Resultatmål: Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe

Tabell 9: Antall gravlagte 2008-2018

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kirkelig gravferd	38 832	38 290	38 290	37 906	37 673	37 243	36 430	36 797	36 150	35 998	35 670
Døde	41 712	41 449	41 499	41 393	41 992	41 282	40 394	40 727	40 726	40 803	40 840
Andel kirkelig gravferd	93,1 %	92,4 %	92,3 %	91,6 %	89,7 %	90,2 %	90,2 %	90,4 %	88,8 %	88,2 %	87,3 %

Kilde: SSB. Tallene er foreløpige.

I tråd med tidligere år er det kun en svak nedgang i antall kirkelige gravferder, fra 35 998 til 35 670. Prosentandelen kirkelige gravferder av antall døde har sunket med 0,9 prosentpoeng

til 87,3 %, som er den laveste andelen kirkelige gravferder vi har statistikk for. Noe av endringen er knyttet til den stadig økende delen av befolkningen med innvandrerbakgrunn. Dessuten rapporterer flere bispedømmer om økt konkurranse fra andre aktører som tilbyr seremonier knyttet til gravferd. Tunsberg bispedømme skriver: «Mange ønsker enklere seremonier, og kostnadene knyttet til gravferd er for mange en stor belastning.» Oslo bispedømme «registrerer at etterspørselen etter alternative gravferder i regi av andre er økende. Det er også registrert økende etterspørsel etter bruk av digital musikk og personlig tilpasning av gravferdsliturgien i kirkelige gravferder.» Stavanger bispedømme skriver: «Alle som arbeider med gravferd, merkar at familiane ønsker eit personleg preg på gravferda ... Det er ikkje så mange som reagerer på dei liturgiske rammene, men dei er opptekne av å få bruka sin eigen musikk og leggja inn element som gjer gravferda personleg.»

Dette utfordrer Den norske kirke til å tenke strategisk de neste årene. Flere bispedømmer har eller planlegger samlinger for gravferdsbyråer på bispedømmenivå for å kunne avdekke og drøfte ulike utfordringer knyttet til pårørendes behov og samarbeid mellom menighetene og gravferdsbyråene.

Gravplassrådgiver

Et eget tilskudd er gitt over statsbudsjettet for at kirken skal ivareta oppgaver innen gravplassforvaltningen på vegne av alle innbyggere. En nasjonal gravplassrådgiver og en juridisk rådgiver i en 3-årig prosjektstilling er plassert i Tunsberg. En viktig del av arbeidsoppgavene er rådgivning overfor bispedømmeråd og fylkesmenn, herunder innhenting av juridiske uttalelser fra Kulturdepartementet. I 2018 var rådgiveren involvert i rundt 120 plansaker og har gitt uttalelser til elleve klagesaker og omkring 20 saker vedrørende vedtekter for gravplassene. Andre oppgaver er kurs- og foredragsvirksomhet og deltakelse i råd og utvalg.

B.1.4 Samisk språk i gudstjenester

Resultatmål: Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet

Tabell 10: Gudstjenester med samiske innslag

	2016	2017	2018
Antall sokn som har hatt gudstjenester med samisk innslag	135	148	176
Antall gudstjenester med samisk innslag	1 803	2 524	3 321
Antall sokn som har innarbeidet samisk språk i ordning for gudstjenesten	57	113	120
Antall sokn som har innarbeidet samisk språk i lokal trosopplæringsplan	44	57	61
Totalt antall sokn i Den norske kirke (til sammenligning)	1205	1 204	1 197

Kilde: SSB. Tallene er foreløpige.

Det er en økning på samtlige indikatorer når det gjelder bruk av samisk språk. Spesielt gjelder dette antall gudstjenester med samisk innslag. Forskjellen er naturlig stor fra bispedømme til bispedømme. Det er kun i Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland at syv eller flere sokn i løpet av 2018 har brukt samisk i gudstjenestelivet.

I tre bispedømmer har null eller en menighet brukt samisk språk i gudstjenestene. Borg bispedømme, hvor tre sokn inkluderte samisk språk i gudstjenestelivet i 2018, skriver om det lave tallet: «En trolig forklaring på dette er lav bevissthet om at det bor en betydelig samisk befolkning i bispedømmet.» Bjørgvin, hvor seks sokn har brukt samisk i gudstjeneste, tolker sine tall som en type fleksibilitet som bør være mulig å vise flere steder: «Bortsett frå Bergen domkirke er dette ulike kyrkjelydar kvart år, noko som tyder på at dette er spesielle tilfelle, t.d. dåp i samisk familie, og ikkje ein innarbeid praksis.»

Nord-Hålogaland bispedømme, hvor 79 % av soknene i løpet av 2018 har brukt samisk i noen av sine gudstjenester, skriver: «Det er tilbudt kurs i samisk fra bispedømmerådet til prostiene. Denne satsingen har medvirket til at de lokale aktørene i gudstjenestelivet våger å ta i bruk samisk i sine menigheter.» Sør-Hålogaland bispedømme skriver: «Dette året har flere menigheter begynt å bruke noen samiske ledd i gudstjenestene, noe biskopen er svært opptatt av skal bli normalordningen, og flere har trosopplæringsmateriell tilgjengelig på samisk.»

I 2019 vedtok Kirkemøtet ny strategiplan for samisk kirkeliv, og det er grunn til å forvente at denne planen vil støtte opp under arbeidet med inkludering av samisk språk og kultur generelt i Den norske kirke.

B.2 Dåp og trosopplæring

Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle døpte barn

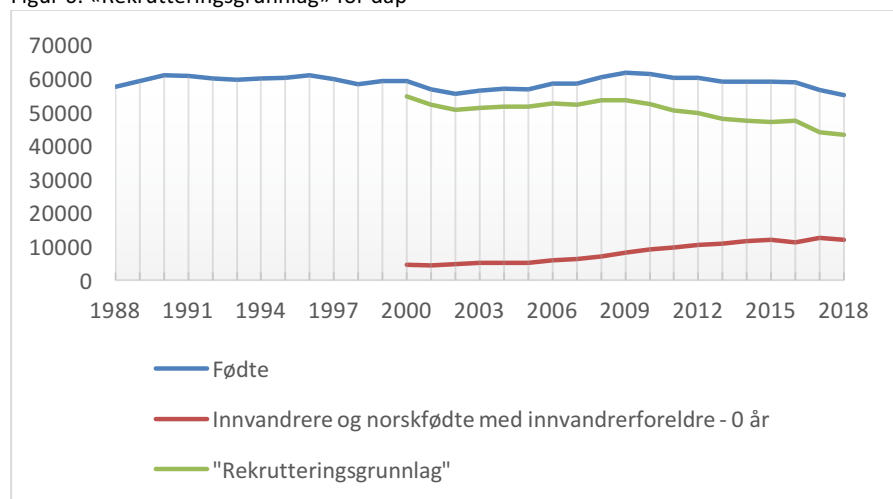
Strategisk mål: Flere søker dåp og trosopplæring

B.2.1 Dåp

Resultatmål: Oppslutningen om dåp øker

Tidligere leder for befolkningsfremskrivninger i Statistisk sentralbyrå, Helge Brunborg, har laget en rapport om *Utviklingen av antall medlemmer i Den norske kirke*. I sin analyse viser han blant annet hvordan antall fødte og andel av befolkningen med innvandrerbakgrunn innvirker på det han kaller «rekrutteringsgrunnlaget» for dåp.

Figur 6: «Rekrutteringsgrunnlag» for dåp

Kilde: SSB

I perioden 2005-2018 har andelen av befolkningen som er medlemmer i Den norske kirke sunket fra 85 % til 71 %. I det samme tidsrommet har andelen av et fødselskull som blir døpt sunket fra 75,8 % til 51,9 %. Han slår derfor fast at «fallet i dåpsandelen er altså klart sterkere enn fallet i medlemsandelen».

Tabell 11: Dåp og fødsel i 2018

	Døpt 2018	Født	Døpt av født	Fødte medlemmer og tilhørige	Herav dåpsandel	Oppslutning 1 åringer
Oslo	3419	11188	30,6 %	5 386	63,1 %	57,80 %
Borg	3294	7029	46,9 %	4 580	71,2 %	72,20 %
Hamar	2156	3160	68,2 %	2 546	83,9 %	82,40 %
Tunsberg	2404	4959	48,5 %	3 296	70,8 %	73,30 %
Agder og Telemark	2526	4552	55,5 %	3 218	77,7 %	77,40 %
Stavanger	3096	5539	55,9 %	3 995	76,7 %	79,90 %
Bjørgvin	4107	6778	60,6 %	5 114	78,3 %	79,40 %
Møre	1755	2657	66,1 %	2 120	79,6 %	86,40 %
Nidaros	2910	4682	62,2 %	3 681	78,4 %	80,00 %
Sør - Hålogaland	1465	2191	66,9 %	1 810	79,4 %	79,70 %
Nord- Hålogaland	1466	2385	61,5 %	1 770	80,1 %	79,60 %
Nasjonalt	28598	55120	51,9 %	37 516	75,0 %	75,40 %

Kilde: Den norske kirkes medlemsregister og SSB. Foreløpige tall

Det mest relevante tallet å forholde seg til er andel døpte av barn 1 år i 2018 med foreldre som er medlemmer. Fra 2017 til 2018 fortsetter den svake årlige nedgangen, fra 76 % til 75,4. Som tabellen viser ligger Møre øverst med 86,4 % og er det eneste bispedømme som har en økning fra 2017 til 2018. Hamar følger med 82,4 % døpte av medlemmer, deretter Nidaros, Stavanger, Sør- og Nord-Hålogaland, alle med rundt 80%. Den største nedgangen finner vi i Stavanger (-1,8), Tunsberg (-1,7) og Oslo (-1,6).

Bortfallet av fødselsmelding fra 1. oktober 2018 fikk mye oppmerksomhet, men siden de fleste av barna født etter 1. oktober ville blitt døpt først i 2019, inneholder tallene for 2018 trolig ikke noen effekt av bortfallet.

Bispedømmene vurderer ulike årsaker til den sviktende oppslutningen om dåp. Borg bispedømme skriver: «En gjennomgående forklaring blant prostene er at man i løpet av de siste årene merker en generell endring i befolkningens forhold til dåp, der særlig tradisjonsaspektet svekkes mange steder». Mange viser til erfaringen av at stadig flere medlemmer ønsker at barnet skal velge selv, og at dåp eller ikke ofte kan være en form for forhandlingsspørsmål foreldrene imellom.

Brunborg skriver at det kan være to grunner til manglende innmelding eller dåp: «Den mest opplagte er sekularisering, det vil si mangel på religiøst engasjement. Den andre er sterk religiøs tro, eller religiøse behov som ikke dekkes av Den norske kirke.» Begge disse årsakene gjenspeiles ofte i bispedømmenes årsrapporter.

I flere av styringssamtalene ble det fokusert på det store behovet for og nødvendigheten av å kommunisere hva dåp er og kan bety for mennesker i dag. Sør-Hålogaland formulerer dette slik: «Det er nødvendig å arbeide mer med selve dåpsteologien, og fornye språket og innholdet rundt hva dåp er og hva dåp gir. At dåpen har et sterkt nådeperspektiv i seg, og at dåpen sidestiller alle mennesker og understreker vårt likeverd, er sider ved dåpen som mennesker i vår tid kan kjenne berører dem. Foreldre må bli fortalt om dåpens mysterium inn i vår samtid og at dåpen er den største gaven vi kan gi våre barn. I et samfunn med større bredde i livssynsmessige området, og der de individuelle valg står meget sterkt, må vi som kirke gi nye innspill til hva dåpen kan gi.»

Når foreldres begrunnelse for ikke å døpe handler om at barnet skal få velge tro og livssyn selv, er det grunn til å forvente at foreldre er åpne for å sende udøpte barn til trosopplæringstiltak i Den norske kirke. For at kirken skal kunne tilrettelegge for at barn skal kunne velge selv, har kirken behov for å få informasjon om sine medlemmers barn. Det er helt nødvendig for å gjøre trosopplæringstiltak kjent og tilgjengelig for barn og unge som ikke er døpt.

Mye har skjedd og skjer både i tradisjonelle og nye kanaler. Google-annonser om dåp ble vist 300 000 ganger i 2018 og 11 % av brukerne klikket på annonsen for å komme videre til kirken.no og informasjon om dåp der. I siste kvartal ble det igangsatt en ny langvarig kampanje på Instagram og Facebook. I Nidaros vil de kjøre dåpsreklame på kinoene.

Fra 2019 blir arbeidet med dåp ytterligere styrket, siden Kirkerådet har vedtatt at dåp og digital kommunikasjon er de to hovedsatsingene fremover.

Tiltak som forenkler og åpner opp for bedre tilgjengelighet både når det gjelder informasjon om hva dåp er og ikke minst hvordan man «melder seg på» og valgmuligheter i tidspunkt, sted og ramme – er uansett viktigst.

Tilbud om drop-in dåp, dåp av konfirmanter, dåp av voksne og dåp av folk med annen religiøs bakgrunn øker. Det blir interessant å følge denne utviklingen videre.

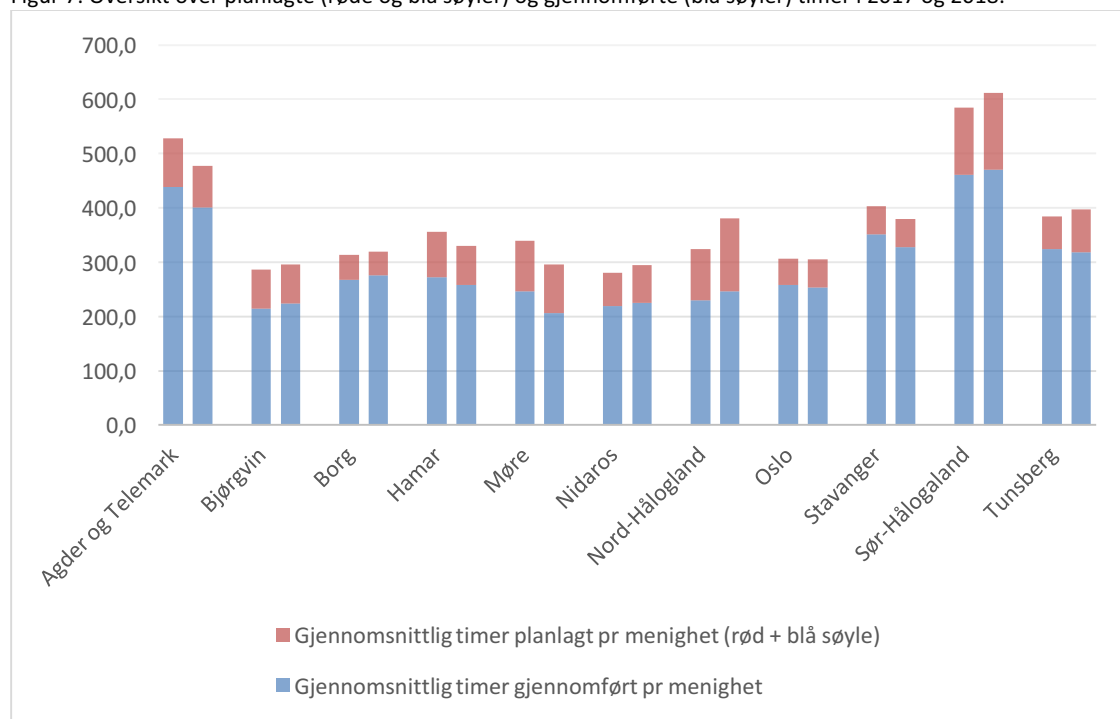
B.2.2 Trosopplæring

2017 markerte en milepæl som første året alle landets menigheter var i driftsfasen av trosopplæringsreformen. Tallene fra 2017 gir dermed grunnlag for sammenlikning med 2018, mens tallene før 2017 baserer seg på et mindre utvalg av menigheter.

Omfanget av tilbudet

Resultatmål: Omfanget i trosopplæringstilbudet øker

Figur 7: Oversikt over planlagte (røde og blå søyler) og gjennomførte (blå søyler) timer i 2017 og 2018.

Kilde: Planverktøy for trosopplæring, Kirkerådet

Gjennomsnitt for hele landet viser at hver menighet gjennomførte 286 timer trosopplæring i 2018, fordelt på 11,6 tiltak pr menighet. Tilsvarende tall i 2017 var 291 timer og 13 tiltak pr menighet. Utviklingen er ulik i bispedømmene, i fem av dem går tallet opp. Sør-Hålogland (470) og Agder og Telemark (400) har flest gjennomførte timer.

Omfanget av planlagte timer var i 2018 på 362,5 timer mot 367 timer i 2017.

Når alle landets menigheter nå er i driftsfasen og gjennomfører sine godkjente trosopplæringsplaner, er det ikke naturlig at omfanget i trosopplæringstilbudet fortsetter å øke på samme måte som da reformen var under opptrapping, men vi forventer at flere tiltak ennå ikke er etablert. Samtidig forteller flere av bispedømmerådene at menighetene nå justerer sine planer, basert på erfaringene de har gjort. For noen innebærer dette at de

satser på tiltak med flere samlinger og timer, for andre medfører revisjonen en reduksjon av omfanget i planen, basert på hva som er realistisk å gjennomføre ut fra tilgjengelige ressurser.

Bjørgvin bispedømmeråd ser at «bemanninga som skal gjennomføre planen er fleire stader gått ned. Det betyr at einingane ikkje klarer å starte opp nye ting dei har i planen, og tidvis ikkje har kapasitet til å gjennomføre det dei har gjort før. Etter ein del år med planar byrjar ein del einingar å få rutine på å sjå kva som fungerer og ikkje, og slik vil ein over tid endre planane til å bli meir treffsikre. Passive tiltak vil då bli bytta ut med aktive tiltak – som vil føre til fleire gjennomførte timar.»

Oppslutningen om tiltakene

Resultatmål: Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker

Totalt ble det registrert 245 100 deltakere, fordelt på 15 721 trosopplæringstiltak i 2018. I gjennomsnitt innebærer dette 205 deltakere og 13 tiltak pr sokn. Tilsvarende tall i 2017 var 252 820 deltakere, 15 709 tiltak, et gjennomsnitt på 211 deltakere og 13 tiltak pr sokn. Antall tiltak totalt er relativt stabilt, mens deltakerantallet går tilbake ca 3 %.

Tabell 12: Oppslutning som andel av målgruppen for noen utvalgte trosopplæringstiltak. 2017 og 2018 er sammenliknbare tall.

	2015	2016	2017	2018	Antall deltakere i 2018
Dåpssamtale	99 %	101 %	100 %	99 %	25579
4 årsbok	50 %	47 %	45 %	43 %	13721
Breddetiltak rettet mot 6 år	30 %	30 %	28 %	29 %	8574
Tårnagenthelg	27 %	26 %	25 %	24 %	9580
LysVåken	26 %	23 %	22 %	21 %	9020
Konfirmasjon	87 %	85 %	84 %	82 %	34790
Etter Konfirmasjon	15 %	13 %	12 %	13 %	4345

Kilde: Kirkerådets planverktøy for trosopplæring – Kirkerådet

Oppslutningen om trosopplæringstiltakene følges ved å måle gjennomsnittlig oppslutning om syv utvalgte tiltak, vist i tabellen over. Ser vi bort fra dåpssamtalen, som ligger stabilt øverst, er utdeling av 4-årsbok det tiltaket med klart høyest deltakerantall (13 721), og har også den største tilbakegangen i oppslutning (2 %) for det tredje året på rad. Tårnagenthelg (9 580 deltakere) og Lys Våken (9 020 deltakere) går tilbake, mens Breddetiltak for 6-åringer (8 574) går frem. Konfirmasjon og Etter konfirmasjon omtales senere.

Vi registrerer at det er tiltakene som eksisterte før reformen, som stadig har høyest oppslutning. Det sier noe om at kampen om barn- og familiers fritid er hard og at vi ikke i ønsket grad klarer å erstatte skolens kristendomsundervisning når den flyttes over til fritiden.

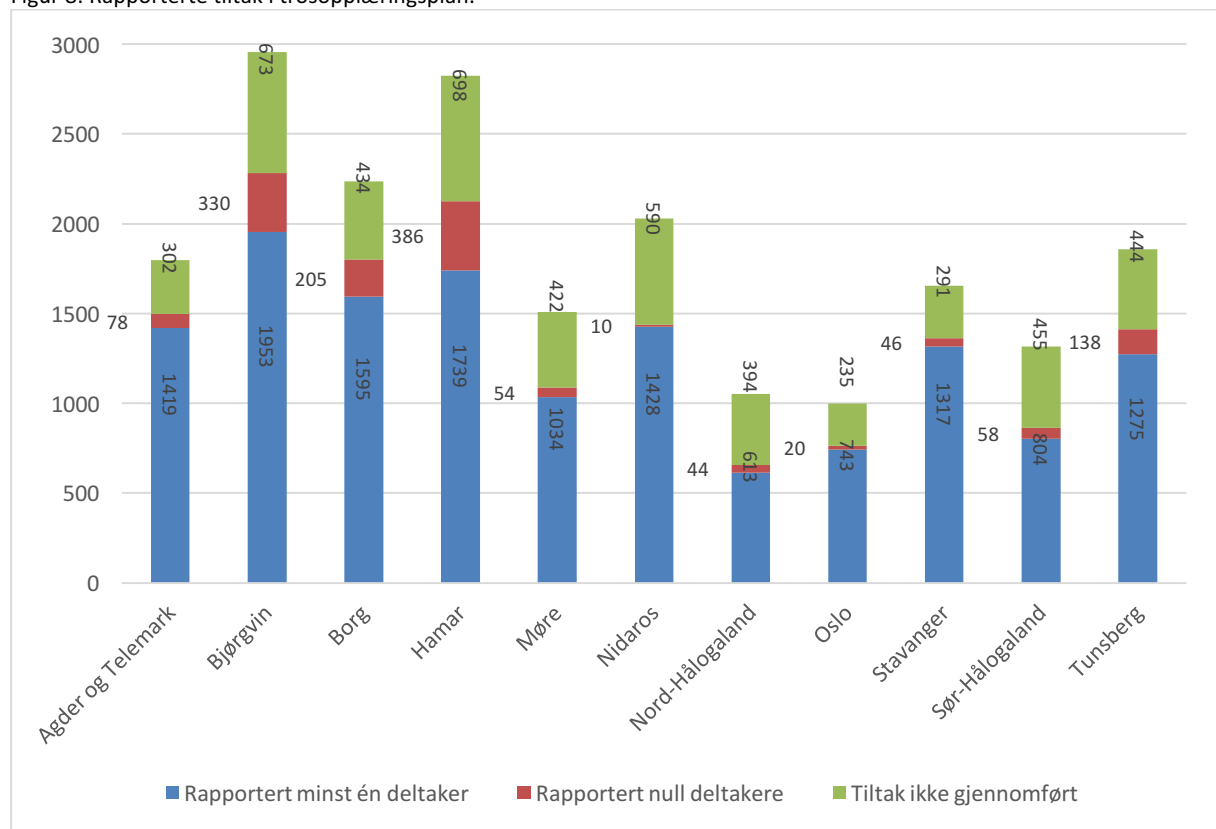
Sør-Hålogaland, Agder og Telemark, Møre og Stavanger er de bispedømmene med høyest oppslutning om tiltakene. Lavest ligger Oslo, Tunsberg og Borg.

Stavanger bispedømmeråd reflekterer slik: «Dei nasjonale konseptane som Kyrkerådet har laga i samband med breiddetiltaka, har vore positive for kyrkjelydane. Slike felleskonsept har ført til at ein kan bruka ressursane på andre delar av verksemda enn tiltaksutvikling.»

Ofta gjennomføres disse tidsavgrensede tiltakene som tverrfaglige samarbeidsprosjekt med ansatte, frivillige medarbeidere og foreldre. Slike ressurskrevende arrangement risikerer å bli avlyst ved sykdom eller vakanser i stillinger. Tunsberg skriver at «... trosopplæringstiltak som består av én samling er sårbare da en bursdag kan velte hele tiltaket og føre til avlysning eller svært lav oppslutning.» [...] Flere ansatte i trosopplæringen formidler et større behov for å jobbe med kontinuerlig arbeid og peker på relasjoner som en viktig faktor.

Tabellen under viser kun antall slik som det er rapportert i planverktøyet for trosopplæringen, og gir derfor bare en indikasjon på antallet tiltak som er planlagt, men ikke gjennomført. Tiltaket kan være midlertidig satt på vent, gjennomført sammen med et annet sokn eller feilført.

Figur 8: Rapporterte tiltak i trosopplæringsplan.

Kilde: menighetenes rapportering i «Planverktøy for trosopplæring»

Erfaringene illustrerer at den vidare utviklingen av menighetenes trosopplæringsarbeid må finne gode modeller for samvirke mellom tidsavgrensede tiltak og tiltak som strekker seg over flere samlinger. Bispedømmene er samstemte i ønsket om å nedtone punktuelle tiltak og utvide trosoppæringsbegrepet til også å inkludere annet kontinuerlig barne- og ungdomsarbeid i menighetene. Det er behov for en avklaring på om det fremdeles er

bindinger som hindrer oss i å benytte SFO/AKS-tiden. Her ligger kanskje det største potensialet.

Årsrapportene og styringssamtalene gir samme bilde av menigheter som lykkes som tidligere år: stabilitet i stillinger, godt tverrfaglig samarbeid, de er gode på kommunikasjon og i å engasjere frivillige, ser planer i sammenheng med menighetens arbeid forøvrig og skole/kirke-samarbeidet. Disse nøkkelfaktorene vil være like vesentlige i utviklingen fremover. Samtidig gir bispedømmene meldinger om mange små stillinger og slitasje blant medarbeidere. Vi har behov for å vurdere struktur, ledelse, faglig støtte og veiledning med mer rundt disse stillingene.

B.2.3 Konfirmasjon

Resultatmål: Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe

Tabell 13: Konfirmasjon

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Konfirmerte	40 054	40 253	39 527	37 420	35 519	35 233
Konfirmasjon av døpte 15-åringer	88,7%	87,0 %	87,0 %	85,0 %	83,2 %	82,4 %
15 åringer	63016	64 025	64 288	62 315	61354	62 646
Andel av 15-åringer som ble konfirmert	63,6 %	62,9 %	61,5 %	60,0 %	58,0 %	56,2 %

Kilde: SSB. Tallene for 2018 er foreløpige.

35 233 ungdommer ble konfirmert i Den norske kirke i 2018. Dette utgjør 56 % av landets 15-åringer. Oppslutningen om konfirmasjon blant 15-åringer som er medlemmer i Den norske kirke går ned fra 83 % i 2017 til 82 % i 2018. Utviklingen viser en jevn nedgang de siste årene, selv om oppslutningen om konfirmasjon blant kirkens medlemmer fortsatt må sies å være høy.

Møre (92 %) og Bjørgvin (90 %) er fortsatt de bispedømmene med høyest oppslutning, mens Oslo (72 %), Tunsberg (75 %) og Borg (77 %) er de med lavest. Nest etter Oslo har Tunsberg hatt sterkest nedgang de siste to årene med 5 prosentpoeng.

De fleste av bispedømmene peker på leir og samarbeid med annet ungdomsarbeid som sentrale faktorer der konfirmantarbeidet fungerer bra. Samtidig gir de meldinger om at leirarbeidet er under press av økonomiske grunner. Et spørsmål er om vi kan organisere leirarbeidet på måter som sikrer denne arbeidsformen bedre i fortsettelsen.

Et godt konfirmantopplegg som gir positivt omdømme er det viktigste tiltaket for å opprettholde høy oppslutning om konfirmasjon i kirken. Kirkens konfirmantopplegg på 60 timer kan bidra til at noen konfirmanter velger bort kirkelig konfirmasjon til fordel for mindre tidkrevende opplegg. Bispedømmene melder om at mange menigheter nå tilbyr differensierte opplegg både i omfang og pris. Samtidig som de også erfarer at 15-åringer blir tilbudt penger for å la være å konfirmere seg.

Kirken har mange eldre prester som vi har behov for å beholde i jobb lengst mulig. Flere melder at konfirmantarbeidet er en stressfaktor for å stå lengre i jobb og mange steder legges det derfor til rette for å bruke andre ansatte eller leie inn konfirmantlærere. Dette behovet vil sannsynligvis bare øke fremover og vi utfordres derfor til å finne arbeidsmåter som er tilpasset de personellmessige ressursene.

Det tas grep for å forbedre kirkens kommunikasjon med ungdom om konfirmasjon, og for å videreutvikle undervisningsmateriell og metodikk i konfirmantundervisningen.

I tillegg til informasjonsbrosjyren som sendes i posten til alle døpte og tilhørende 14-åringer, er det gjennomført en kampanje på Instagram og Youtube med animerte budskap om konfirmasjon og det å være ung. Animasjonene ble sett 127 000 ganger på Instagram og ble vist 2,3 millioner ganger på Youtube. Facebook ble brukt for å nå foreldrene og en film rettet genererte 50 000 visninger.

Ungdommens kirketing (UKT) 2018 i Narvik i Sør-Hålogaland drøftet konfirmasjon og ga følgende råd:

- *For å få opp interessen for konfirmasjon, kan det være lurt å ha fokus på å gjøre andre ting enn å ha klasseromsundervisning.*
- *Undervisning i kirka burde ta opp temaer som ungdommer trenger kunnskap om, for eksempel samliv og seksualitet, alkohol og rus osv.*
- *Vi vil bli bedre sett! Det er viktig å føle seg sett, også for tenåringer. Alle har forskjellige behov som må ivaretas, og alle skal kjenne på at disse blir imøtekommet.*
- *UKT 2018 ønsker fokus på hvordan undervisere snakker til konfirmanter. Noen konfirmanter føler at de blir snakket til på en nedverdiggende måte, og dette er noe som ledere burde unngå.*
- *Vi vil at kirken skal bli bedre til å se konfirmanter som har det tungt og vanskelig, og unngå favorisering – at alle kan stille på likt grunnlag.*

B.3 Kirke og samfunn

Strategisk mål: Folkekirken engasjerer seg i samfunnet

B.3.1 Diakoni

Resultatmål: Flere menigheter utvikler plan for diakoni

Det er en jevn økning i antall lokale diakoniplaner, 798 i 2018 mot 775 i 2017. Ifølge statistikken er det 631 av 1197 menigheter som har diakonal betjening, en liten økning fra i fjor. Dette tallet vil øke i løpet av 2019 da kirken ble tildelt 14 millioner kroner til diakonale formål ved budsjettforliket i Stortinget i høst. Midlene er tildelt bispedømmene til opprettelse av nye diakon-stillinger.

Antall diakoniplaner gir kun en begrenset indikasjon på nedslagsfeltet diakonien har. For å synliggjøre hvordan folkekirken engasjerer seg i samfunnet gjennom den diakonale tjenesten, ble det i samarbeid med Det norske diakonforbund gjennomført en medlemsundersøkelse blant diakoner høsten 2018. Undersøkelsen registrerte aktiviteter på 34 ulike arenaer, aktiviteter og målgrupper.

Det arbeides bredt i alle aldersgrupper og med mennesker i ulike livssituasjoner. Individuell sjelesorg er aktiviteten flest diakoner melder om. Hver dag snakker diakonene med 1 257 brukere av det diakonale tjenestetilbudet. Besøktjeneste og tilbud på dagtid for eldre mennesker og arbeid med konfirmanter på leir er de vanligste måtene å drive fellesskapsbyggende arbeid på. Kontaktvirksomhet via sosiale medier og menighetsbladvirksomhet dominerer også. Likeså arbeid med mennesker med nedsatt funksjonsevne, asylsøkere og flyktninger.

Ett funn er at to av tre diakoner har etablert nye tilbud i løpet av det siste året. Det indikerer at kirkens engasjement er dynamisk og endrer seg etter lokale muligheter og behov. Samarbeidsavtaler inngås med kjøpesentre og lokalt næringsliv, med skole og helsesøster, med politi, frivillige organisasjoner og frivillighetsentraler. Undersøkelsen viser at kommunen ved helse og sosialtjenesten er den vanligste samarbeidspartneren for lokalmenighetens diakonale tjeneste, tett fulgt av samarbeid med andre sokn i Den norske kirke og humanitære frivillige organisasjoner. Kommunens kultur, oppvekst og utdanningssektor er også hyppige samarbeidspartnere.

Impulser fra blant annet Det Lutherske Verdensforbund har vært viktig for en rettighetsbasert tenkning som ligger til grunn for mye av dette arbeidet. Også FNs bærekraftmål understreker en slik tenkning.

De siste årene er det bygget flere nye fengsler i Norge og antall fengselsprester har økt til 23 stillinger, de fleste i Borg, Oslo og Tunsberg bispedømmer. Dette er en viktig del av kirkens diakonale tjeneste, og før 2017 fulgte det med bevilgninger til fengselsprester når nye fengsler ble etablert. Nå forutsetter staten at nye prestestillinger i fengsler prioriteres innenfor rammebevilgningen. Det vil derfor være opp til kirkens egen prioritering hvor mange stillinger som fengselsprester vi skal ha fremover.

Som en oppfølging av kirkemøtevedtaket fra 2016 ble nye kirkelige dialogsentra etablert i Drammen (Tunsberg) og Trondheim (Nidaros). De øvrige er i Oslo, Bergen (Bjørgvin) og Stavanger.

Inkluderende kirkeliv

Flere bispedømmer har et systematisk arbeid med likestilling for mennesker med funksjonsnedsettelse. I Nord-Hålogaland har 50 % av menighetene et eget tilbud rettet mot denne målgruppen, og tre prostier fungerer som pilotprostier med særlig fokus på

inkluderende kirkeliv. Agder og Telemark bispedømme har 30 tilrettelagte fellesskap og arrangerte en Camp UNIK i samarbeid med Skjærgårdsfestivalen 2018: «Her får alle være med ut fra egne premisser og opplever at «jeg også får være med på Skjærgårds'.»

Kirkens tjenester ved katastrofer og ulykker

Den norske kirke er landsdekkende, har kvalifisert personell og har et bredt nettverk til lokalmiljøet. Derfor er vi en aktuell samarbeidspartner for politi, helse og skole ved ulike ulykker og hendelser. Lokalt skjer dette ved at prestere har en beredskapsavtale om å gå med dødsbud og ved at diakon eller prest ofte er medlem av kommunale psykososiale kriseteam. Høsten 2018 ble NATO-øvelsen Trident Juncture gjennomført i Norge, og parallelt gjennomførte Helsedirektoratet en nasjonal beredskapsøvelse. Kirken fulgte med på og evaluerte disse hendelsene med tanke på kirkens bidrag i slike sammenhenger fremover.

Arbeid blant flyktninger og asylsøkere

Selv om det ikke kom mange flyktninger til Europa i 2018, følger vi fortsatt med på den forverrede situasjonen for flyktninger i land som Hellas, Italia og Tyrkia gjennom deltagelsen i Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME).

Menighetene har arbeidet dynamisk og fleksibelt i møte med endrede behov, ofte i samarbeid med kommunen og andre frivillige organisasjoner og menigheter. Flere tusen flyktninger og asylsøkere benytter seg av menighetenes tilbud som utføres av et stort antall frivillige medarbeidere.

Migrantmenigheter og kristne innvandrere

Det rapporteres om at det i de siste tiårene er etablert mer enn 250 migrantmenigheter/fellesskap med gudstjenestefeiringer på 40 ulike språk, de fleste av disse i de store byene. Mange kirker leier ut lokaler til migranter og dette fører i varierende grad til samarbeid. Denne situasjonen deler vi med mange andre kirker og land i Europa.

Migrantmenighetene utfordrer kirkens identitet og selvforståelse. Den norske kirke har tradisjonelt vært en kirke for folk som er født og oppvokst i Norge. Som folkekirke og ofte som eneste kirke på et sted, inviterer vi alle inn i fellesskapet. Her utfordres vi på språk og kulturuttrykk og ofte også på teologiske ståsteder. Der førstegenerasjons innvandrere ofte har behov for fellesskap der språk og felles kultur er viktig, vil neste generasjon sannsynligvis ønske et fellesskap på norsk med behov for trosopplæring og barne- og ungdomsarbeid sammen med sine jevnaldrende. Arbeidet med å være inkluderende fellesskap lokalt fortsetter.

B.3.2 Arbeid for menneskeverd og fred

Arbeidet med tros- og livssynsfrihet har vært prioritert, særlig beskyttelse av kristne som lever i utsatte områder, inkludert er engasjementet for konvertitters rettigheter i Norge. Publikasjonen «Tro, håp og forfølgelse» om kristne konvertitter fra Iran ble oppdatert og det ble holdt en oppfølgingskonferanse med norske utlendingsmyndigheter.

«Kirkens ansvar for barns rettigheter» er et arbeid som ble igangsatt under Kirkenes Verdensråds sentralkomitemøte i Trondheim i 2016. Kirkene samarbeider med UNICEF om å fremme barns rettigheter og å beskytte barn. Det internasjonale materialet er bearbeidet til norsk kontekst i samarbeid med Norges Kristne Råd.

Et annet prioritert område har vært kvinner og minoriteters rettigheter og arbeidet med kjønn – og seksualisert vold. Den norske kirke har deltatt i Kirkenes Verdensråds referansegruppe som arbeider med kjønnsroller og seksualitet, for å styrke kvinner og seksuelle minoriteters rettigheter.

Arbeidet med barns rettigheter, kjønn og seksualisert vold bidrar også til å oppfylle Kirkemøtets målsetning om å skape «trygge rom».

Det er utarbeidet en ny strategi for arbeidet med tros- og livssynsfrihet. Strategien, som er koordinert med Kirkens Nødhjelp og misjonsorganisasjonene (SMM), bidrar til å klargjøre roller og prioritere mål, og dermed styrke innsatsen for tros- og livssynsfrihet.

En nyvinning i 2018 var Rettferdskonferansen, som satte lys på kirkenes arbeid med bærekraftmålene. Dette er trolig det bredeste økumeniske samarbeidet om rettferdighet og utvikling som er arrangert her til lands. Konferansen var et viktig faglig og sosialt møtested for diakoner og andre som er engasjert i kirkens samfunnsansvar – både i lokale menigheter og i internasjonale sammenhenger. Konferansen inngikk i Globale uke, som Norges Kristne Råd inviterer sine medlemskirker til å delta i.

B.3.3 Vern om skaperverket - Grønne menigheter

Resultatmål: Flere menigheter blir «Grønn menighet»

I 2018 ble konseptet *Grønn kirke – miljøledelse i praksis* i samarbeid med stiftelsen Miljøfyrtårn videreført. Avtalen som Den norske kirke har med stiftelsen Miljøfyrtårn gjør det enklere og rimeligere å bli Miljøfyrtårnsertifisert, og en ordning med Grønne fellesråd er gratis for fellesrådene. Det er særlig gjennom disse verktøyene vi kan gjøre noe med de to faktorene som betyr mest for kirkens samlede klimafotavtrykk: Kirkebygg og reisevirksomhet.

Ved utgangen av 2018 var 383 av landets 1 207 menigheter grønne. Det utgjør nesten 35 % på landsbasis og er en økning på 39 fra sist år. Økningen i 2018 har vært stor i Bjørgvin (7), Borg (8) og Sør-Hålogaland (10). Oslo og Borg har fremdeles desidert størst andel grønne menigheter, med 67 % og 64 %. Grønne menigheter er det viktigste verktøyet vi har for å bevisstgjøre menigheter og enkeltmedlemmer om kirkens ansvar for vern om skaperverket og å omsette dette til konkrete tiltak i lokalmenigheten.

Den norske kirke har bidratt til den offentlige samtalen om innhold og formål i både bioteknologiloven (humanmedisin) og genteknologiloven (bruk av genteknologi i landbruk og matproduksjon) i Norge. Begge lover berører grunnleggende etiske føringer for samfunnets

omgang med liv og Guds skaperverk, og endringer i lovene vil kunne få både positive og negative konsekvenser ut i fra et kristent verdiperspektiv.

Det ble gitt innspill til Stortingets høringer om bioteknologiloven. Preses hadde en åpen samtale med Bioteknologirådets leder Kristin Halvorsen om dette temaet på Kirkeskipet under Arendalsuka i august. Det pågår også et samarbeid om bio-etiske spørsmål i teologisk samtaleforum i Norges Kristne Råd.

B.3.4 Misjon

Resultatmål: Flere menigheter er engasjert for misjon

Antall menigheter med misjonsavtale er 919 og tallet har holdt seg stabilt de siste årene. Antall avtaler er noe høyere da flere menigheter har mer enn en avtale. Den norske kirke samarbeider med syv ulike misjonsorganisasjoner gjennom Samarbeid Menighet og Misjon (SSM).

Kirkenes Verdensråds kommisjon for misjon og evangelisering arrangerte i mars en global misjonskonferansen i Arusha, Tanzania. Delegasjonen fra Den norske kirke har videreformidlet inspirasjonen fra Arusha om «Call to transforming discipleship» på ulike måter: i Kirkemøtet, på møter med proster i flere bispedømmer, som tema på stiftsdager og et nummer av Luthersk kirketidene var viet Arusha-konferansen. Arusha-utfordringen tas nå videre i arbeidet frem mot å sette folkekirkens misjonsoppdrag på dagsordenen i kirken. Kirkenes Verdensråd feiret sitt 70-års jubileum i 2018 og dette ble markert på Kirkeskipet under Arendalsuka og ved en festgudstjeneste i Metodistkirken på Grünerløkka i Oslo etterfulgt av en samling i Paulus kirke.

Det lutherske verdensforbund vedtok på rådsmøtet sin nye strategi *With Passion for the Church and for the World*, gjeldende fra 2019–24. Den norske kirke har bidratt aktivt til strategiarbeidet og dette er en viktig ressurs for Den norske kirkes planarbeid.

Både Konferansen av europeiske kirker og Communion of Protestant Churches in Europa (Leuenberg-fellesskapet) holdt generalforsamlinger i 2018. Det er utarbeidet en rapport om disse to generalforsamlingene.

B.3.5 Kirke og kultur

Resultatmål: Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk

Tabell 14: Ulike former for kunst- og kulturuttrykk

Menigheter med	2017	2018	Endring
Babysang	710	759	49
Eldretreff	612	599	-13
Barnekor	571	551	-20
... med antall medlemmer	20 059	19 783	-276
Voksenkor	464	467	3
.. Med antall medlemmer	14 510	14 274	-236
Konsert i regi av menigheten	6 848	6 648	-200
... med antall deltakere	688 066	704 790	16 724
Konsert i regi av andre	4 164	4 241	77
... med antall deltakere	752 238	777 835	25 597
Kulturarrangement i regi av menigheten	2 252	1 978	-274
... med antall deltakere	346 933	212 239	-134 694
Kulturarrangement i regi av andre	689	740	51
... med antall deltakere	69 490	92 130	22 640
Åpen kirke	455	469	14

Kilde: SSB. Tallene er foreløpige.

Antall menigheter som arrangerer babysang fortsetter å øke, fra 710 i 2017 til 759 i 2018. Tallet på voksenkor er tilnærmet stabilt, mens barnekor har en nedgang.

Kirken arrangerer 2 383 flere konserter enn andre aktører, men andre aktører får hele 70 949 flere publikummere til sine konserter. Det er grunn til å tro at dette skyldes godt besøkte julekonserter i regi av profesjonelle artister. Oslo, Bjørgvin og Borg har flest konserter arrangert av andre, Oslo utpeker seg med hele 134 484 deltakere på slike konserter.

Trenden som viser at antall kulturarrangement arrangert av menigheten avtar, mens antall arrangement i regi av andre har en kraftig vekst forsterker seg. Antall andre kulturarrangement i regi av kirken sank med 12 % og hadde hele 36 % færre publikummere. Slike arrangement i regi av andre økte imidlertid med 9 % og økte antall deltakere med 34 %.

Det viser at kirken er attraktiv som arena for eksterne aktører. Samtidig har kirken en utfordring ved at den i mindre grad selv utvikler kulturarrangement innen kunst- og kulturuttrykk utover musikk. Her er det et større potensiale fremover.

Den norske kirke har i mange år arbeidet med pilegrimsvandringer. Hvor mange som deltar på slike korte eller lange vandringer er vanskelig å tallfeste. Vi vet at et høyt antall

skoleklasser og konfirmanter går deler av en pilegrimsled hvert år. Ulike typer vandringer skjer i regi av pilegrimssentrene. Og stadig flere går deler eller hele leder på eget initiativ.

Kirken har vært en sentral bidragsyter i arbeidet med å restaurere og ta i bruk den historiske kystpilegrimsleden fra Egersund til Nidaros som ble offisielt åpnet i juni 2018. Prosjektet har knyttet mange nye bånd mellom kirke og lokalsamfunn, og som godkjent nasjonal pilegrimsvei og europeisk kulturvei er det grunn til å håpe på økt interesse for pilegrimsvandring i Norge.

Selv om antall åpne kirker nå har økt til 469 er det et stort behov for mange flere åpne kirker lokalt og langs pilegrimsleder. Det er satt i gang et arbeid med en kirkelig kulturavstrategi hvor tiltak for å åpne flere kirker vil inngå.

B.3.6 Kommunikasjonsarbeid

Resultatmål: Kirken blir mer tilgjengelig på nett

Årsrapportene fra bispedømmene poengterer at kommunikasjon ofte er en kritisk suksessfaktor, spesielt knyttet til digitale media, tone og språk. I samtlige styringssamtaler ble det uttrykt behov for å tilpasse kirkens språk til ulike aldre, arbeide mer for å løfte frem gode tekster og utvikle enkle nettverktøy til hjelp for menighetene. Mange har behov for korte kampanjer, filmer og gode bilder, og det er ønske om flere chattetjenester og en enda mer enhetlig grafisk design for Den norske kirke.

Ambisjonene for kirkens digitale nærvær er høye: Kirkens digitale kommunikasjon skal være aktuell og troverdig i sin tilstedeværelse, fremoverlent og offensiv i bruken av ulike plattformer, sette dagsorden og være i forkant, fortelle den gode historien og formidle evangeliet om Jesus. Kirkens digitale kommunikasjon skal berøre mennesker med kristendommens sentrale budskap og peke på kirkens relevans i menneskers liv og vise at kirken bryr seg om enkeltmennesket. Den skal skape stolthet blant ansatte og høvle ned terskelen inn i kirkerommet. Det handler om å skape lyst til å utforske kirken og dens ulike tjenestetilbud.

Den norske kirke har arbeidet målbevisst med dette i flere år i et tett samarbeid mellom Kirkerådets kommunikasjonsavdeling, kommunikasjonsfaglig ansvarlige ved bispedømmekontorene og en del større kirkelige fellesråd og menigheter. Engasjement og kunnskap er styrket betraktelig gjennom samarbeidsprosjekter, arbeidsgrupper og utstrakt opplæring og kursinger i bispedømmene. I løpet av 2018 har det for eksempel vært holdt kurs med helt konkret gjennomgang av samtlige menigheters konti i sosiale medier.

Kirkens stemme i det offentlige rom

Kirken har alltid hatt en stemme i det offentlige, både gjennom egne og andres arrangementer, i mediasaker og kronikker og leserinnlegg. I 2018 startet prosjektet «Kirkens stemme i det offentlige rom». Gjennom konkrete og strategisk planlagte tiltak har

målsetningen vært å ytterligere bygge opp kirken som en samfunnsaktør folk kjenner igjen, både i stemme, ved ansikt og som en etisk og verdibasert motvekt til det polariserende og partipolitiske som i stor grad preger vår tids dagens debatt.

Kirkerådet og Agder og Telemark bispedømme samarbeidet om en større og tydeligere tilstedeværelse under Arendalsuka ved at skuta Adella ble profilert som «Kirkeskipet». Kirkens Nødhjelp og Sjømannskirken bidro også i satsingen, og Kirkeskipet et samlingspunkt for en rekke samtaler, debatter og ulike arrangement med et bredt spekter av tema. Kirkeskipet hadde over 4 500 besøkende i løpet av uken, og i tillegg ble så å si alle arrangementer strømmet. Disse hadde til sammen 62 000 visninger.

En serie med frokostseminarer på Kirkens hus ble startet høsten 2018, også disse strømmes. Både dette, kirkeskip under Arendalsuka og en større nasjonal kirkelig satsing på Olavsfest i Trondheim vil være viktige satsingsområder i 2019.

Som en oppfølging av Kirkemøtets tydelige ambisjoner om kirkens digitale nærvær, har Kirkerådet vedtatt at digital satsing og kirke på nett er en av to store satsinger fremover. Høsten 2018 ble det arbeidet med å konkretisere et satsingsprosjekt om kirkens digitale nærvær. Dette ble vedtatt av Kirkerådet i desember 2018. Dette har blant annet handlet om å formidle mer ved å fortelle historier, forbedre bildebruk ved å bygge ut bildebanken, forenkle språk og «tone» for å berøre og skape engasjement. Både bruk av film og strømming av ulike arrangementer har økt betydelig i 2018, og vil bli vesentlig satset på fremover.

Sidevisninger for hele kirken.no-systemet økte med 14 % fra 2017 til 2018.

2018 – 9 448 533 sidevisninger

2017 – 8 127 639 sidevisninger

Antallet brukere økte med 13,1 % fra 2017 til 2018.

2018 – 1 480 385 brukere

2017 – 1 285 941 brukere

Antallet brukersesjoner økte med 16,5 % fra 2017 til 2018.

2018 – 2 870 627 brukersesjoner

2017 - 2 397 810 brukersesjoner

Kirken.no er en vesentlig portal for å få satsinger og aktiviteter til å henge sammen, skape gjenkjennelse og ha et enkelt språk, og arbeidet med å forbedre nettsiden og gjøre den mer mottakerorientert, ble trappet opp i 2018.

Facebook er fortsatt Den norske kirkes viktigste kanal i sosiale medier, og i desember 2018 hadde kirkens nasjonale konto 23 000 følgere. Poster med et direkte og enkelt språk, gjerne knyttet til tro, bønn og kristenliv, skaper mest engasjement.

Instagram og Snapchat er de viktigste kanalene for ungdom, og i kirken, både nasjonalt, regionalt og lokalt, har bruken av disse kanalene økt i 2018. For kirken nasjonalt er Instagram

kanalvalg nummer to, og kontoen hadde i slutten av desember 2018, 4 000 følgere. Unge mellom 15 og 25 har vært primærmålgruppe, med fokus på poster om hverdag, tro, tvil, verdspørsmål og mening med livet.

Twitter har i 2018 vært Kirkerådets hovedkanal for spredning av nyheter, debattinnlegg og kronikker. Ved utgangen av året hadde kontoen 3 400 følgere.

Det tette samarbeidet med Sjømannskirken om nettprestetjenesten fortsatte i 2018, ved at Kirkerådet gikk inn med økt økonomisk støtte til koordinering og kursing. Dette samarbeidet skal ytterligere forsterkes i 2019.

Kirkens intranett Kirkebakken ble lansert i 2015 og ved utgangen av desember 2018 var i overkant av 6 000 brukere registrert. Det er et positivt antall, men utfordringen er fortsatt å sørge for at disse ikke bare har tilgang, men også er aktive brukere.

Kommunikasjon om dåp har stått svært høyt på prioriteringslisten i 2018, og det er brukt betydelige midler på ulike tiltak, blant annet film, hefte og oppgradering av digital informasjon.

Et helhetlig og strategisk kommunikasjonsarbeid vil sannsynligvis spille en stadig mer sentral rolle i en langsiktig tenkning rundt kirkens plass og relevans i samfunnet. Dersom kirken skal regnes med som en viktig aktør i folks liv og hverdag, må den være tydelig til stede på mange ulike arenaer, ikke minst de digitale.

For å lykkes i en økt digital satsing, er et godt og tett samarbeid i hele kirken avgjørende. Skal Den norske kirke være en proaktiv kirke på nett er det nødvendig med ytterligere kompetanseheving i alle ledd, i form av verktøykasser med kursing, gode og enkle maler, veiledninger, bildebank og annet materiell som i praksis gjør det digitale arbeidet enklere, særlig for de som arbeider på menighetsnivå.

B.4 Rekruttering

Strategisk mål: Flere får lyst til å jobbe i kirken

B.4.1 Vigslinger

Resultatmål: Rekrutteringen til vigslede stillinger styrkes.

Mens antall vigslinger totalt holdt seg stabilt fra 2016 til 2017, ser vi nå en økning på 21 vigslinger til 73 i 2018. Av dem er 42 prestevigslinger. Den største økningen finner vi i Tunsberg (+8), Bjørgvin (+7) og Nord-Hålogaland (+7).

B.4.2 Utlysinger, søknader og tilsetninger i prestestillinger

Tabell 15: Oversikt over utlysninger, søknader og tilsetninger.

Bispedømme	Utlyste stillinger		Antall søknader		Søknader per stilling		Stillinger lyst ut flere ganger		Antall tilsetninger	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Agder og Telemark	13	16	66	53	5,1	3,3	2	3	10	13
Bjergvin	15	26	56	69	3,7	2,7	2	4	12	18
Borg	16	18	126	132	7,9	7,3	0	1	16	18
Hamar	18	31	53	72	2,9	2,3	0	5	17	18
Møre	9	7	26	13	2,9	1,9	3	3	9	5
Nidaros	16	23	50	35	3,1	1,5	1	5	11	14
Nord-Hålogaland	6	17	21	31	3,5	1,8	2	8	3	9
Oslo	8	19	80	110	10	5,8	0	0	8	19
Stavanger	14	10	62	54	4,4	5,4	1	0	11	10
Sør-Hålogaland	23	21	52	25	2,3	1,2	3	4	11	14
Tunsberg	13	14	52	52	4	3,7	0	1	8	11
Total	151	202	644	646	4,3	3,2	14	34	116	149

Kilde: Bispedømmerådene

Bispedømmene forteller i sine årsrapporter om en svært utfordrende situasjon på området. Særlig i distriktene er det vanskelig å få søkere til stillingene. I de to nordligste bispedømmene var det til sammen 41 ledige stillinger. Sør-Hålogaland bispedømme alene signerte 71 vikaravtaler i 2018.

Men også i sentrale deler av landet er det nå færre søkere til prestestillinger. For eksempel hadde Oslo bispedømme i 2017 10 søkere pr stilling, mens tallet var sunket til 5,8 i 2018. Flere bispedømmer opplevde en halvering i antall søkere, 20 flere stillinger ble utlyst flere ganger og samtlige bispedømmer hadde færre søkere pr stilling i 2018 enn 2017.

Tallet på fratreden på landsbasis var 118 i 2017 og har steget til 160 i 2018. I tillegg økte andelen som pensjonerer seg, fra 19 i 2017 til 40 i 2018. (Se mer om bemannings situasjonen, punkt C.3).

Mange pensjonister gjør en helt uvurderlig viktig jobb som vikarer. I 2018 utførte de mer enn 105 000 timers tjeneste, omregnet i årsverk på 1 750 timer blir det hele 60,5 årsverk. Et helt nødvendig 'rekrutteringstiltak' er derfor å legge til rette for og ta godt vare på pensjonistene. Den reviderte hovedgudstjenesten med større grad av gjenkjennelse på tvers av menighetene, kan gjøre det enklere for denne gruppen å stå i tjeneste.

Manglende rekruttering til kirkelig utdanning gjør at Den norske kirke som helhet må vurdere en satsing på kursing av leke gudstjenesteledere de neste årene. Fire bispedømmer rapporterer at de er i ferd med eller har startet med dette. I den kommende gudstjenesteboken vil det gis oversikt over hvilke gudstjenesteledd som egner seg til bruk i en lekemannsgudstjeneste.

Sør-Hålogaland skriver i sin årsrapport om at det må være fleksibilitet i bruk av økonomiske midler fremover, og siterer prosten i Ofoten: «I mange av menighetene der det er vakanser, bruker vi av de ledige prestemidlene til å leie inn ansatte fra kirkelig fellesråd for å gjennomføre en forsvarlig konfirmantundervisning». Og Møre representerer mange når de understreker at den «økonomiske stoda i bispedømmet gir rom for å tenke alternativt.»

Bispedømmene har i årevis gjennomført utallige tiltak for å møte utfordringene med rekruttering til prestatjeneste og tiltrekke seg søkere. Utlysninger av stillinger profileres ut fra stedets attraktive muligheter for eksempelvis friluftsliv eller kulturtilbud og legges ofte ut i sosiale mediekkanaler. Stadig flere samarbeider med utdanningsinstitusjonene i bispedømmet for å skreddersy en kirkelig utdanning som kan tilpasses en prestatjeneste i en viss prosent. Spesielt er mange opptatt av å legge bedre til rette for det stadig økende antall personer som ønsker en ny karriere som prest.

Noen steder jobbes det systematisk med å tiltrekke seg teologer som er i andre yrker ved å invitere til samlinger og tilrettelegge for å friske opp det å jobbe som prest. Andre sørger for at ungdomsskoleelever kan ha arbeidsuke i kirken og ser muligheter for å få videregående elever ut i praksis.

Rekrutteringsprosjektet

For å kunne møte den prekære rekrutteringssituasjonen mer systematisk, vedtok Kirkerådet i 2017 å etablere et treårig rekrutteringsprosjekt, og arbeidet startet i februar 2018.

Hovedmål for prosjektet er at

- Flere søker og fullfører profesjonsstudier
- Flere søker profesjonsstillinger, og blir værende i kirken

Oppstartsfasen omfattet en kartlegging av situasjonen for blant annet å tallfeste mål for prosjektet. Det er startet et forskningsprosjekt i samarbeid med Institutt for kirke- religions- og livssynsforskning (KIFO), for å finne ut mer om hvorfor ungdom *ikke* velger kirkelig utdanning.

For å holde kontinuerlig oversikt over utviklingen på søkning til kirkefagstudier samarbeider prosjektet med studiesteder om å samle relevant data fra de siste årene.

Et viktig mål for prosjektet i 2018 har vært å øke bevisstheten rundt rekruttering i Den norske kirke. Det har vært arbeidet systematisk med å bygge relasjoner og nettverk med prosjektets samarbeidspartnere og med ansatte i kirken.

Det ble opprettet en egen rekrutteringslounge under Trosopplæringskonferansen 2018, og det ble arrangert en rekrutteringskonferanse for å bygge et tverrfaglig nettverk for rekrutteringsarbeid i Den norske kirke. Det er utviklet et ressursmateriale for menighetene: *Rekrutterende stab*. Det ble videre lyst ut én million kroner til rekrutteringstiltak for 2019.

Arbeidet med en større kommunikasjonskampanje ble påbegynt i 2018. Dette inkluderer materiell til bruk på utdanningsmesser. Det er innledet et samarbeid med fagforeningene om å utarbeide en felles nettside for å promotere de ulike kirkefagyrkene. Det er også innledet et samarbeid med studiestedene om felles deltakelse på leirer/festivaler for unge.

Det er for tidlig å peke på resultater av prosjektets arbeid, men en positiv utvikling er en markert oppgang i søkertallene til teologistudiene i 2018.

B.4.3 Frivillige medarbeidere

Resultatmål: Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirken

Tabell 16: Antall frivillige sortert på type frivillighet

	2017	2018	Differanse
Totalt antall frivillige	96 457	98 335	1 878
i gudstjeneste-feiringen	37 338	37 453	115
i barnarbeid	18 757	18 479	-278
i menighetens ungdomsarbeid	15 812	15 581	-231
i diakonale arbeid	17 361	17 516	155
i kultur- og konsertarbeid	15 344	16 255	911
i komité- og utvalgsarbeid ...	21 654	21 283	-371
... herav i menighetsråd	10 164	9 837	-327
Frivillige i annet arbeid	20 711	20 091	-620

Kilde: SSB. Foreløpige tall.

Frivillige gjør en stor innsats i Den norske kirke, og antallet øker. Nær 100.000 var involvert i frivillig arbeid i kirken 2018. Her ser vi et stort potensiale fremover.

Et tema i styringssamtalene var hvordan vi tenker om frivillighet i kirken. Impulser fra metodikken «Use your talents» tar utgangspunkt i den enkelte frivillige og spør hva de kan tenke seg å bidra med inn i fellesskapet. Denne metodikken utfordrer vår måte å tenke omkring langsiktig planlegging i menighetene. Samtidig viser erfaring at det er i denne retningen den nye frivilligheten går. Folk vil bruke sine «talenter», ikke bare løse oppgaver andre har behov for å få løst.

Vi har stadig flere spreke pensjonister i Norge. En oversikt blant de mange tusen som har meldt seg til frivillig tjeneste gjennom nettstedet frivillig.no viser at målgruppene er mange:

- 42 % er under 30 år
- 76 % er kvinner
- 27 % har foreldre født utenfor Norden
- 35 % har aldri vært frivillige før
- 24 % er studenter

Generelt melder bispedømmene om behov for en overordnet strategi for frivillighet i kirken samt ressursmateriale og tilrettelegging for å melde seg til tjeneste via nettet.

Jeg vil engasjere meg i med

Åpen kirke
Moss Sokn

📅 4 timer på ulike hverdager og i helgen

📍 Lokalmiljø, Tro og livssyn, Kultur og festival

📍 Moss

Åpen kirke
Røyken Kirkelige Fellestråd

📅 Vi finner en tid som passer deg

📍 Tro og livssyn

📍 Røyken

Er du praktisk anlagt, pålitelig og liker å delta på gudstjenester?
Greverud Menighet

📅 Vi finner en tid som passer deg

📍 Tro og livssyn, Lokalmiljø

📍 Oppegård

Kirkekaffe i Bryn kirke
Bryn menighet

📅 Vi finner en tid som passer deg

📍 Tro og livssyn

📍 Rykkinn

Kirkekaffevert - fellesskap etter

Frivillig i Sofiemyr kirke
Kolbotn menighet

Også menigheter i Den norske kirke har de siste årene begynt å bruke rekrutteringsverktøyet frivillig.no. Det er utarbeidet en egen veileder tilpasset menigheter som ligger i Ressursbanken.no.

VID vitenskapelige høyskole har gjennomført en bred kartlegging av hva som finnes av forskning på området, samt innhentet erfaringer fra menighetene. Resultatene vil bli fulgt opp i 2019.

C. Utvalgte tema 2018

Et aktivt barne- og ungdomsarbeid står sentralt i oppslutning om og rekruttering til å delta i alle kirkens aktiviteter og tjenester. Derfor har vi i 2017 og 2018 valgt å fokusere på kirken og barn og ungdom i bred forstand.

C.1 Samarbeid mellom kirke, barnehage og skole

Kirkebygg, kirkestedene og kirkens fagpersoner er ressurser for barnehagenes og skolens formidling av lokalhistorie, kunst og kultur, høytidsmarkeringer og kristendomskunnskap. Ved dødsfall og kriser involveres ofte kirken som samarbeidspartner for skole og barnehager, både når det gjelder barna og ungdommene og personalet.

Bispedømmenes rapporter peker på at samarbeidsavtaler og årshjul for tiltakene skaper tillit og forutsigbarhet og gjør samarbeidet mindre personavhengig. Borg bispedømmeråd vektlegger dette i sin årsrapport: «Et bærekraftig samarbeid mellom skole og kirke forutsetter en samhandlingsplan forankret i lovverk, kirkefaglig kompetanse og profesjonalitet, basert på tillit og gjensidig respekt.»

Den pågående fagfornyelsen av skolens læreplaner 2019/2020 gir en god anledning for kirken til å gå i dialog med skolen om samarbeid i rammen av nye fagplaner.

Tabell 17: Gudstjenester for barnehagebarn og skolebarn/ungdom + samarbeid mellom skole og barnehage utenom gudstjeneste

		2016	Endring fra 2015	2017	Endring fra 2016	2018	Endring fra 2017
Gudstjenester for barnehagebarn	Antall	1 386	4 %	1 375	-1 %	1 286	-6 %
	Deltakere	109 752	2 %	105 069	-4 %	98 989	-6 %
Gudstjenester for skolebarn	Antall	2 849	-1 %	2 886	1 %	3 129	8 %
	Deltakere	552 509	0 %	552 478	0 %	554 550	0 %
Besøk i kirke utenom gudstjeneste	av barnehage	3 302		3 196	-3 %	3 218	1 %
	av skole	2 745		2 649	-3 %	2 776	5 %
Besøk av kirkelig medarbeider	i barnehage	1 805		1 721	-5 %	1 707	-1 %
	på skole	2 081		1 960	-6 %	1 854	-5 %

Kilde: SSB – Foreløpige tall. Tabellen angir antall besøk av én eller flere klasser/grupper i kirke utenom gudstjeneste, samt antall besøk av prest eller annen kirkelig medarbeider i barnehage og skole.

Antall skolegudstjenester har i 2018 økt med 8 % til 3 129. Antall deltakere har noe svakere økning, men statistikken viser at hele 554 550 barn og unge har deltatt på en skolegudstjeneste. Det utgjør 87 % av antall barn i grunnskole i Norge. Både Bjørgvin, Borg, Oslo og Stavanger har mer enn 70 000 deltakere på sine skolegudstjenester.

Utviklingen varierer litt mellom bispedømmene, men hovedbildet er stabilitet. For barnehagene ser det ut til å være en forskyvning fra barnehagegudstjenester til kirkebesøk. Bispedømmene melder om at gudstjenester erstattes med høytidsvandring i kirkene og på kirkegårdene.

I november kom Utdanningsdirektoratet med nye retningslinjer. Skolene oppfordres til å legge til rette for at elevene kan delta på skolegudstjenester i forbindelse med høytider, samtidig som det skal legges til rette for likeverdige alternativ for dem som ikke ønsker å delta. Noen steder er det innført aktiv påmelding til skolegudstjenesten, og dette viser seg å

slå begge veier når det gjelder deltakelse. Sarpsborg prosti i Borg bispedømme, hvor det har vært aktiv påmelding, har hatt en økning i deltakelse fra 2017 til 2018 på 25,9 %.

Det er en liten nedgang fra 2017 til 2018 i besøk fra kirkens ansatte i klasser på skolen. To av bispedømmene løfter frem at samarbeidet med barnehager og skoler er ressurskrevende og risikerer å bli nedprioritert når kirkens ansattressurser er begrenset: «Menighetene har små stillingsprosenter knyttet til undervisning, og prestene har i mindre grad enn før mulighet til å være motor i skole/kirke-samarbeidet».

C.2 Barne- og ungdomsarbeidet i menighetene

Stadig flere av bispedømmene har de siste årene understreket betydningen av godt samvirke mellom enkelttiltak i trosopplæringsplanene og kontinuerlige tiltak i regi av menigheten og de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene. Prosten i Senja prosti skriver i sin årsrapport at de soknene som lykkes med å knytte trosopplæringsens breddetiltak til eksisterende kontinuerlig arbeid, ser ut til å lykkes best med oppslutning om tiltakene.

Kirkens unge

For å legge bedre til rette for dette samarbeidet, stilte 11 kristne barne- og ungdomsorganisasjoner seg bak «Kirkens unge - Strategisk plattform for forpliktende samhandling om Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid» i januar 2018. Visjonen lyder: «Vi som står sammen på denne plattformen, er frivillige organisasjoner som deler visjonen at kirken skal være et hjem for unge mennesker hvor de finner hjelp til å leve og vokse i tro på Jesus Kristus».

Møre bispedømmeråd skriver i sin årsrapport: «Langt dei fleste einingane våre melder tilbake at dei samarbeider med ein eller fleire organisasjonar, og at dei opplever dette som viktig og godt. Det er uttrykt at det kontinuerlege arbeidet - men også leirarbeidet og leiartreningskursa som samarbeidsorganisasjonane tilbyr - er ein viktig grunnstein inn i og opp under trusopplæringsarbeidet, og at dette er eit arbeid kyrkjelydane ønskjer seg meir av.»

C.2.1 Tilbud til unge 13-17 år, enkelttiltak og kontinuerlige

Tallene i denne statistikken for 2018 viser at menighetenes tilbud til aldersgruppen 13-17 år har økt fra 791 til 873 kontinuerlige tilbud, gått ned fra 526 til 436 enkelttilbud og stått stabilt med 15 flere lederkurs fra 560 til 575.

Bispedømmene som har økt antall tiltak for ungdom, har hatt en særlig satsing på ungdomsarbeid de siste årene. Bjørgvin bispedømmeråd peker på en langtidsvirkning av ungdomsåret 2013: «Det har vore ein jamn auke i oppslutninga om ungdomsgudstenester sidan 2013 som kan tena som ein indikasjon på ungdomsarbeidet og at det har auka sidan Ungdomsåret.» Flere av bispedømmerådene understreker betydningen av at det jobbes videre med samarbeid, frivillighet, kompetansebygging og fagfellesskap med dem som arbeider med ungdom.

Leir omtales av mange som en egnet arena for å bygge kristent fellesskap etter konfirmasjonen. For å bidra til å videreutvikle eller prøve ut nye modeller for å få flere ungdommer til å delta på leir, har Kirkerådet tildelt prosjektmidler til 19 menigheter og organisasjoner. Målsettingen er å styrke eller starte et kontinuerlig ungdomsarbeid i menigheten.

C.2.2 Tilbud til unge voksne 18-30 år

Ungdommens kirkemøte 2018 behandlet saken *Konfirmert – hva nå? Ung i kirken 15-30 år*. Dokumentet vektlegger *substans og relasjoner* som det unge søker etter når de kommer til kirken, og utfordrer kirken til å møte unge med solide svar på livsspørsmål og engasjement for deres liv, og å tilby samtalerom med lav terskel.

Oslo bispedømme, som har utarbeidet en *Helhetlig plan for 18-30* skriver i sin årsrapport: «Tiltak som gudstjeneste for unge voksne, Suppe og Messe, konserter, filmklubb og seminarer har hatt økende frekvens med 86 arrangement i 2018 og en oppslutning på totalt 4 557 deltakere.»

Studentprestene er i kontakt med et stort antall studenter, og skriver at behovet for enkeltsamtaler øker. Stavanger bispedømme skriver: «Stavanger kyrkjelege fellesråd og Det norske misjonsselskap starta hausten 2018 opp med Ukirke i Nygatens forsamlingshus, som ligg sentralt i byen. Her har dei begynt å skapa eit miljø for både norske og internasjonale studentar.»

Studentprestene og feltprestene møter et betydelig antall ungdom ved gudstjenester, kirkelige handlinger, sjelesorg, undervisning og rådgivning, og kan regnes som et av kirkens største arbeid for unge voksne.

C.2.3 Ungdomsdemokratiet i utvikling

Kirken har 681.000 medlemmer mellom 15 og 30 år. I 2018 ble det avholdt ungdomsting i samtlige bispedømmer. Noen holder egne ungdomsting i en helg, mens andre legger ungdomstinget inn i et større ungdomsarrangement. Alle ungdomsting velger delegater til Ungdommens kirkemøte (UKM) som avholdes årlig. UKM velger sine fem representanter til Kirkemøtet, alle med stemmerett.

På Ungdommens kirkemøte i Stavanger 2018 ble for første gang samtlige medlemmer og leder av Utvalg for ungdomsspørsmål (Ufung) demokratisk valgt. Leder av Ufung har fått plass med møte-, forslags- og talerett i Kirkerådet.

C.2.4 Medlemsutvikling i de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene

Tabell 18: Utvikling i antall medlemmer i de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene.

Organisasjon	2005	2010	2016	2017	2018	2019 (pr 1. jan)	Endring 2018-2019
ACTA	15055	14518	17089	17952	17625	16395	-7,5 %
Changemaker		1005	1052	945	556	789	29,5 %
NMSU	5231	5213	4382	3980	4411	3773	-16,9 %
Hekta			2248	3158	3834	3951	3,0 %
ImF-UNG	5497	5792	5522	5692	5709	5294	-7,8 %
KRIK	6495	10570	10677	10717	10772	10339	-4,2 %
KFUK-KFUM	10133	11221	12910	13181	12267	11178	-9,7 %
KFUK-KFUM-speiderne	10548	9479	8261	8747	8823	8716	-1,2 %
NKSS	3747	4378	3925	4021	3907	3856	-1,3 %
NLM Ung	7146		8006	8972	9183	9289	1,1 %
Skjærgårds LIVE		1120	3605	4980	4555	4032	-13,0 %
Søndagsskolen Norge	24246	24424	15460	14645	13663	12458	-9,7 %
Ung Kirkesang	5732	6578	6980	7159	7080	7004	-1,1 %
Totalsum	93830	94298	100117	104149	102385	97074	-5,5 %

Kilde: Fordelingsutvalget.

Etter den sterke nedgangen på 1980- og 1990-tallet er medlemsutviklingen totalt sett relativt stabil i de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene vi mottar statistikk fra.

Organisasjonene med høyest medlemstall, ACTA, Søndagsskolen, KFUK-KFUM og KRIK viser dog alle en nedgang. Over 100 000 barn og unge er engasjert i disse organisasjonene og det gir et stort potensiale for samhandling med trosopplæringen i menighetene fremover gjennom plattformen Kirkens unge.

C.3 Bemanning - En landsdekkende, lokalt forankret folkekirke

Delmål: Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret folkekirke

Den norske kirke som en levende og åpen folkekirke skal sørge for at medlemmer har tilgang til gudstjenester og trosopplæringstilbud og kan få døpt sine barn, bli kirkelig konfirmert, viet og gravlagt. Denne delen gir en oversikt over bemanningssituasjonen og viser fordeling av ressurser i administrasjon og presteskap.

C.3.1 Presteskap og administrasjon

Tabellen under viser utviklingen gjennom 2018 basert på tall innhentet fra bispedømmekontorene.

Tabell 19: Oversikt over årsverk i presteskap og administrasjon

	Prester inkl biskop			Administrasjon			Totalt antall årsverk		
	31. des 18	Andel i prosent	Endring fra 1. jan 18	31. des 18	Andel i prosent	Endring fra 1. jan 18	31. des 18	1. jan 18	Endring
Oslo u/Døvepr.	145,0	86,9	0,1	18,9	11,3	-0,2	166,9	168,3	-1,4
Døvepr.	9,0	52,3	-4,7		0,0	0,0	17,2	17,2	0
Oslo m/ døvepr.	154,0	83,7	-0,3	18,9	10,3	-0,1	184,1	185,5	-1,4
Tunsberg	125,2	90,3	2,0	13,5	9,7	-0,6	138,7	140,65	-2
Stavanger	97,1	86,8	0,7	14,7	13,2	-0,7	111,8	113,19	-1,4
Møre	73,5	84,3	-0,6	13,7	15,7	0,6	87,1	91,4	-4,3
S.-Hålogaland	88,8	86,5	0,0	13,8	13,5	0,0	102,6	102,55	0
Agder og T.	126,4	88,3	0,0	16,7	11,7	0,0	143,1	143,35	-0,25
Borg	143,9	93,3	1,6	10,3	6,7	-1,6	154,2	155,8	-1,6
Hamar	114,0	89,4	-0,5	13,5	10,6	0,5	127,5	129,5	-2,05
N.-Hålogaland	85,0	81,1	-1,6	15,3	14,5	1,1	104,9	113,65	-8,8
Bjørgvin	172,5	91,8	0,5	15,5	8,3	-0,5	188,0	188,35	-0,4
Nidaros	109,0	86,0	-1,3	15,1	11,9	1,3	126,8	132,3	-5,5
Kirkerådet	0,0	0,0	0,0	72,7	100,0	0,0	72,7	69,9	2,8
Total 31.12	1289,1	83,6	-0,1	233,6	15,1	0,1	1541,2	1566,1	-25

Kilde: Bispedømmerådene og Kirkerådet

Andre årsverk er: Protesaksbehandlere med bispedømmet som arbeidsgiver, kirketolker, ansatte i Døveprostiet (ikke prester), stillinger (utenom prest) i Sør-Samisk menighet og Svalbard kirke, nasjonal gravplassrådgiver og konsulent hos studentprestetjenesten.

Oversikten viser at antall årsverk totalt er redusert med 25 i løpet av 2018. 22 av disse er presteårsverk. Andelen presteårsverk/administrasjon er tilnærmet den samme som i 2017.

Nidaros har 6,5 færre presteårsverk ved slutten av året mens Nord-Hålogaland har ni færre. De fleste andre bispedømmer har mindre justeringer.

På bispedømmekontorene og i Kirkerådet er den totale reduksjonen 3,3 årsverk. På grunn av rekrutteringsprosjektet har Kirkerådet økt med 2,8 årsverk. Effekten av den gjennomførte effektiviseringsprosessen av de merkantile stillingene vil gi utslag i 2019.

Budsjetterte stillinger er grunnlaget for oversikten over. Det vil si at vakante stillinger er inkludert i tallene uavhengig om det er satt inn vikarer eller ikke. Flere bispedømmer melder om vakanser, noen få er styrt på grunn av den økonomiske situasjonen, men de fleste skyldes mangel på søkere eller liten tilgang på vikarer. Med 41 ledige stillinger i Sør- og Nord-Hålogaland ser situasjonen relativt dramatisk ut. Det som gjør at hjulene er i gang, er pensjonister og meget fleksible prester. Sør-Hålogaland signerte hele 71 vikaravtaler i 2018.

C.3.2 Ekstratjenester

Tabell 20: Antall ekstratjenester til gudstjenester, gravferd og vielse.

	Vielser	Gravferd ved andre	Gravferd ved prest	Gudstjenester ved andre	Gudstjenester ved prest
Agder og Telemark	50	8	50	36	51
Bjørgvin	21	9	24	17	38
Borg	35	7	46	23	49
Hamar	21	1	10	9	21
Møre	9	3	14	14	20
Nidaros	4	2	13	23	24
Nord-Hålogaland	4	1	9	3	22
Oslo	75	11	201	4	96
Stavanger	55	4	61	9	109
Sør-Hålogaland	12	2	74	28	59
Tunsberg	38	4	10	11	31
Totalsum	324	52	512	177	520

Kilde: Kirkerådet

Tabell 21: Pensjonisters arbeid i timer og tilsv. årsverk

	Pensjonist timer	Tilsvarende årsverk (2018)	Årsverk i 2017
Agder og Telemark	11048	6,31	3,6
Bjørgvin	11809	6,75	4,6
Borg	9444	5,40	2,5
Hamar	10957	6,26	3,6
Møre	7603	4,34	2,6
Nidaros	8316	4,75	2,9
Nord-Hålogaland	15642	8,94	3,4
Oslo	5071	2,90	1,9
Stavanger	6670	3,81	2,4
Sør-Hålogaland	10379	5,93	4,9
Tunsberg	8690	4,97	2,8
Totalsum	105629	60,36	35,4

Kilde: Kirkerådet

Antall ekstratjenester skal i utgangspunktet ikke inkludere pensjonister. Sammenlignet med 2017 har antall ekstratjenester gått ned i alle kategorier, mens prestedtjeneste utført av pensjonister har økt med 70 %. Pensjonistene gjør vikartjeneste tilsvarende 60,5 årsverk. Alle bispedømmer uttrykker at de utgjør en helt avgjørende ressurs for at kirken kan kalles landsdekkende.

C.3.3 Medlemmer og kirkelige handlinger pr prest

Tabell 22

	Preste-årsverk (eks eksterne)	Medlemmer og tilhørende per prest	Innbyggertall	Gudstjenester	Dåps-handlinger	Konfirmerte	Kirkelige vigslar	Kirkelige gravferder
Agder og Telemark	123,2	2 683	3886	52	22	26	6,1	28
Bjørgvin	152,5	3 133	4161	55	27	34	5,6	28
Borg	142	3 464	5163	46	23	32	6,4	32
Hamar	106,7	2 893	3627	54	21	28	6,1	36

Møre	69,7	3 041	3839	55	26	35	5,8	30
Nidaros	94	3 786	4915	60	31	37	7	33
Nord-Hålogaland	66	2 858	3683	61	22	27	5,7	28
Oslo u/Døveprostiet	130,4	3 466	6670	43	23	22	4,7	29
Stavanger	93,1	3 606	5112	58	33	40	7,9	29
Sør-Hålogaland	66,3	2 957	3674	54	23	28	5,4	34
Tunsberg	114,1	3 233	4682	48	21	27	6,6	33
Hele landet 2018		3 193	4492	53,3	24,7	30,5	6,1	30,9
Hele landet 2017				50,9	25,3	29,6	6,2	30

Tallgrunnlaget for beregning av antall medlemmer og kirkelige handlinger pr prest er antall ansatte pr 31. desember 2018. Det betyr at de ikke inkluderer vikarer og midlertidig tilsatte eller vakante/ubesatte stillinger. Tallene er dermed bare indikasjoner, slik som det også har vært de foregående årene. Ulikhetene bispedømmene i mellom gir en ide om hvordan presteressursene fordeles rundt om i landet. For 2017 viser statistikken at det gjennomsnittlig var 3 113 medlemmer pr prest, mens det for 2018 er 3 193. 2017-tallene oppgir gjennomsnittlig antall kirkelige handlinger pr presteårsverk til 91. Legger vi sammen tjenestene i tabellen for 2018 er tilsvarende tall 83 kirkelige handlinger pr prest.

C.3.4 Stillingskategorier – faste prestestillinger

Tabell 23: Fordeling på stillingskategorier i presteskapet

	Biskoper	Proster	Prosti- prester	Sokne- prester	Kapell- aner	Senior- prester	Spesial- prester	Sum
Agder og Telemark	1	9	5,8	87,7	17,2	1	5,5	127,02
Bjergvin	1	9	9	97,9	18,8	6	15,8	157,4
Borg	1	8	8,6	84,4	30		10	142
Hamar	1	9	3,3	83	7,4		3,8	107,4
Møre	1	6	0	50,4	8	2,8	1,4	69,6
Nidaros	1	8	4,8	77,9	11		6	109,7
Nord-Hålogaland	1	8	6,7	40,6	10,8	1	2	70,1
Oslo	1	8	4,3	61,2	62,8	1	21,5	159,8
Stavanger		9	6,1	71,4	6		4	96,5
Sør-Hålogaland	1	7	4,5	49,5	6	1	1	70
Tunsberg	1	10	6,2	76,5	19	3	4	119,7
Sum	11	91	59,1	789,5	197	15,8	75	1229,30

Kilde: Kirkerådet. Grunnlaget er ansatte i stilling pr 31.12.18. Tall er angitt i årsverk.

Utviklingstrekkene viser flere kapellanstillinger og færre senior- og prostiprester. Flere bispedømmer omgjør eller oppretter kapellanstillinger for å gi et mer differensiert tilbud. Antall naturlige avganger ligger nok bak færre seniorprester. Prostipreststillingene er ofte de første som tas ut når det er vanskelig å få besatt alle stillinger.

C.3.5 Alderssammensetningen i prestetjenesten

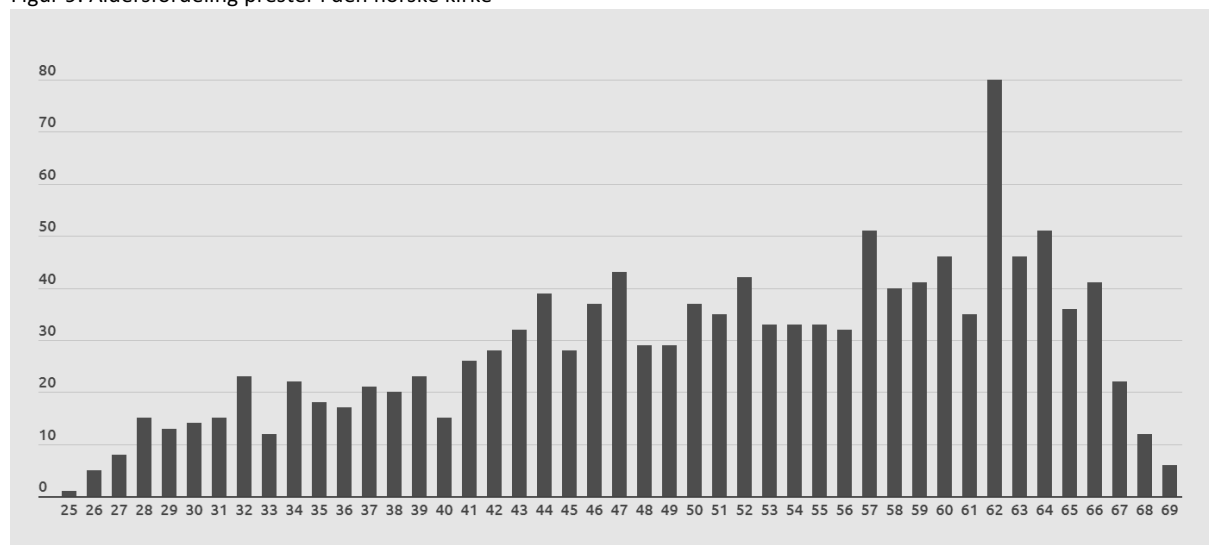
Tabell 24: Alderssammensetningen i presteskapet

	Inntil 39 år		40-49		50-59		60 +		Totalt
Agder og Telemark	21	16,1 %	34	26,15	33	25,4 %	42	32,3 %	130
Bjørgvin	20	12,4 %	34	21,12	51	31,7 %	56	34,8 %	161
Borg	21	14,9 %	34	24,11	40	28,4 %	46	32,6 %	141
Hamar	16	14,3 %	29	25,89	35	31,3 %	32	28,6 %	112
Møre	20	29 %	16	23,19	14	20,3 %	19	27,5 %	69
Nidaros	11	11,1 %	24	24,24	30	30,3 %	34	34,3 %	99
Nord-Hålogaland	17	24,3 %	22	31,43	15	21,4 %	16	22,9 %	70
Oslo	31	19,3 %	44	27,33	49	30,4 %	37	23 %	161
Stavanger	14	14,3 %	18	18,37	31	31,6 %	35	35,7 %	98
Sør-Hålogaland	4	5,7 %	16	22,86	24	34,3 %	26	37,1 %	70
Tunsberg	24	21,4 %	25	22,32	35	31,3 %	28	25 %	112
Totalt	199	16,3 %	296	24,2 %	357	29,2 %	371	30,3 %	1223

Kilde: Kirkerådet. Grunnlaget er ansatte i stilling 31.12.18. Tall er angitt i personer uavhengig av stillingsstørrelse.

Oversikten pr 31. desember 2018 viser at av 1 223 prester var 371 prester 60 år eller mer, det vil si i overkant av 30 %. Av disse igjen var 104 prester 65 år eller mer. Diagrammet illustrerer situasjonen.

Figur 9: Aldersfordeling prester i den norske kirke

Dette viser et svært utfordrende bilde av rekruttering til prestetjenesten i de nærmeste 5-10 årene. Med den tid det tar å utdanne en prest og det antall som i dag er under utdanning, kan vi med sikkerhet si at vi vil ha behov for å rekruttere inn flere teologer som i dag har annet arbeid og også 2.karriere-prester med mulighet for kortere utdanningsløp, dersom vi skal opprettholde en forsvarlig prestebemanning over hele landet.

Del IV. Styring og kontroll i virksomheten

Effektivisering

Målet om effektivisering preger alle deler av virksomheten, men særlig merkantile funksjoner har stått i fokus. Beslutning om å innføre fellesenheter for hele rettssubjektet på arbeidsområdene økonomi, lønn og arkiv er gjennomført. Prosesser for innbemannning i fellesfunksjonene og nedbemanning av overtallige er planlagt og gjennomført. Beregning av innsparingsmålet ble satt til 20 millioner kroner i helårsvirkning. Dette vil være konsekvensen av å redusere 20-24 stillinger på bispedømmekontorene og i Kirkerådets sekretariat. Noe naturlig avgang i denne perioden er ikke blitt erstattet, og ni personer har tatt sluttpakke. Det er fortsatt noen som går av med pensjon i 2019. Risikoen i prosjektet går på om det er tilstrekkelig kapasitet i fellesenhetene til å levere de nødvendige tjenestene til alle enhetene i rettssubjektet. Verdien av effektiviseringsarbeidet er tatt ut før statstilskuddet er fordelt til enhetene, slik at innsparingsmålet vil bli nådd. Det endelige bildet av årsverksreduksjoner og mulig behov for justering av tildeling mellom bispedømmerådene og Kirkerådet som følge av dette, blir helt klart etter sommeren 2019.

Virksomhetens internkontrollrutiner er også en del av det samlede kontrollsystemet. Kontrollmiljøet har vært i en oppstartsfasen gjennom 2017 og 2018. Kontrollaktivitetene bidrar hver for seg, og ikke minst til sammen, til at kontrollmiljøet i virksomheten nå vurderes som godt og hensiktsmessig.

D. Mål-, resultat- og risikostyring

De siste årene er det i desember fremmet en samlet sak for Kirkerådet med plan for neste år, virksomhetens mål med tilhørende resultatindikatorer, og risiko- og sårbarhetsanalyse i forhold til de viktigste virksomhetsområdene. Plansaken henger sammen med budsjettsaken som vedtas i samme møte. Dette systemet utvikles hele tiden, og det er fortsatt behov for å justere deler av dette. Mål- og resultatstyringen må være tilpasset virksomhetens mål, muligheter og risikobilde. Det er identifisert et behov for å legge enda mer vekt på de aller mest overordnede mål, muligheter og risikofaktorer.

Varsling, avvik og mislighetsrisiko

I 2018 er rutinene for varsling og melding om avvik gjennomgått, forbedret og gjort tilgjengelig. For medarbeidere i Den norske kirke er Kirkebakken kilden for slik informasjon, og for publikum er det kirken.no. Hele virksomheten må jobbe med en kulturendring for å senke terskelen og øke bruken av avviksmeldinger og varsling. Dette er et vesentlig bidrag for å bli bedre.

Det er i 2018 forberedt en internrevisjonsgjennomgang av mislighetsrisiko som vil bli gjennomført og fulgt opp i 2019.

E. HMS/arbeidsmiljø

E.1 Sykefravær

Tabell 25: Sykefravær fordelt på stillingsart og kjønn

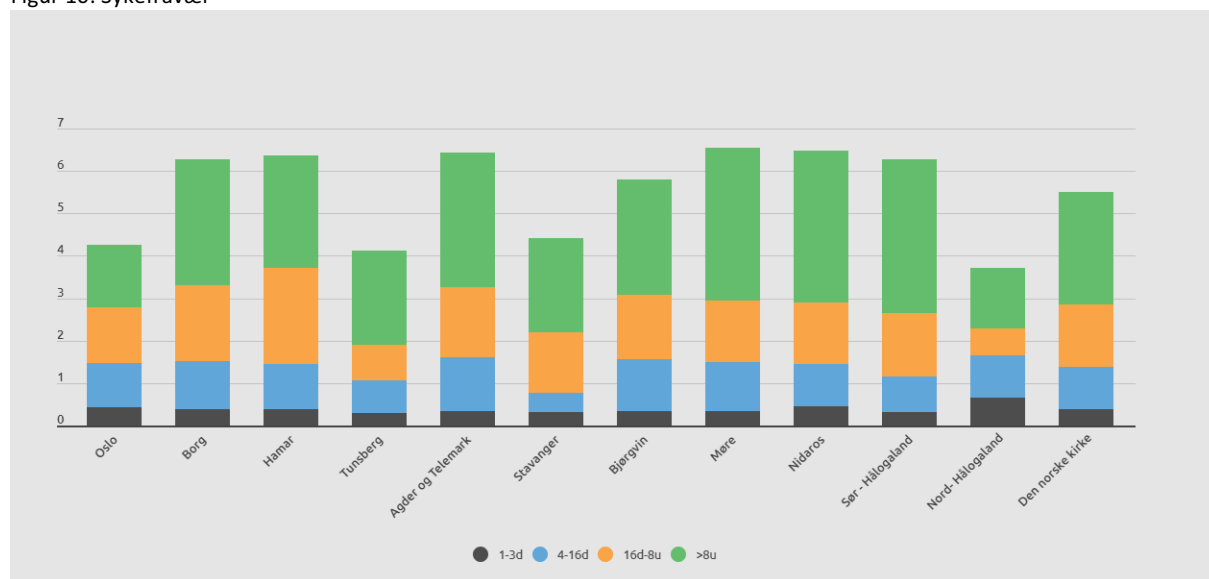
	Presteskapet			Administrasjon			Alle ansatte		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Kirkerådet				3,22	7,22	5,49	3,22	7,22	5,49
Oslo	2,6	6,2	4,27	1,07	4	2,79	2,45	5,87	4,08
Borg	3,19	12,49	6,27	5,09	3,8	4,51	3,34	11,38	6,1
Hamar	5,19	8,14	6,37	0,43	3,38	2,15	4,72	7,25	5,79
Tunsberg	2,46	6,82	4,11	0,16	2,16	1,18	2,21	6,02	3,72
Agder og Telemark	4,91	9,92	6,42	10,72	15,26	11,78	5,71	10,46	7,1
Stavanger	4,59	3,71	4,4	1,61	1,39	1,46	4,38	2,89	3,96
Bjærgvin	5,03	8,47	5,81	1,74	4,33	2,82	4,73	7,66	5,46
Møre	3,57	16,32	6,53	7,34	15,66	11,35	4,06	16,11	7,4
Nidaros	5,81	7,61	6,5	5,44	2,43	3,55	5,78	6,48	6,07
Sør - Hålogaland	6,43	5,93	6,26	1,93	5,46	4,5	6,05	5,78	5,94
Nord - Hålogaland	3,68	3,82	3,71	3,49	12,36	7,51	3,64	6,83	4,58
Den norske kirke	4,26	8,06	5,5	3,81	6,06	5,01	4,19	7,52	5,41

Kilde: Kirkerådet

Sykefraværet totalt i 2018 økte til 5,4 % fra 4,8 % i 2017. Den gjennomsnittlige sykefraværsprosenten er relativt lik i administrasjon og presteskap, men som tidligere har kvinner (7,5 %) et høyere fravær enn menn (4,1 %). Som vi ser av figuren under er det langtidsfraværet som slår ut på statistikken. Det arbeides aktivt og systematisk med oppfølging av sykemeldte i alle enheter.

Figur 10: Sykefravær

Kilde: Kirkerådet

E.2 Arbeidsmiljø

Medarbeiderundersøkelse

Det er gjennomført tre medarbeiderundersøkelser for alle ansatte i forbindelse med forvaltningsreformen og virksomhetsoverdragelsen i 2017. Dette er gjort for å følge de arbeidsmiljømessige konsekvensene av disse endringene. Den første ble gjennomført våren 2015, den andre høsten 2016 og den tredje våren 2018. Medarbeiderundersøkelsene har gitt oss informasjon om hvordan endringene oppleves på nasjonalt plan, i bispedømmene og i det enkelte prosti/avdeling. Funn fra alle tre undersøkelsene viser at kirken har svært engasjerte medarbeidere, også gjennom endringstider. «Utviklingsmuligheter» betyr mest for engasjementet, og «Målorientert ledelse» og «Samhandling» betyr mye for gjennomføringsevnen. Undersøkelsene viser også at prester og proster vurderer forhold som balanse jobb/fritid og lokalt samarbeid lavere enn øvrige ansatte. Oppfølging skjer i den enkelte enhet.

En revidert medarbeiderundersøkelse utarbeides og vil bli gjennomført hvert annet år fremover. Det arbeides med å øke svarprosenten og lage gode oppfølgingsrutiner.

Arbeid med HMS

Ledelsen har fastsatt mål for HMS-arbeidet, og handlingsplaner er utarbeidet på overordnet og regionalt nivå. Arbeidsmiljøutvalg (AMU) og regionale AMU (RAMU) i alle bispedømmer og Kirkerådets sekretariat har jevnlig møter. Det foreligger oversikt over verneområder og verneombud. Det ble i løpet av 2018 varslet om kritikkverdige forhold i en enhet i virksomheten. Varslet ble håndtert etter gjeldende varslingsrutiner, og saken er nå avsluttet. Det ble også meldt inn en varslings sak fra nasjonalt hovedverneombud til

Kontrollutvalget vedrørende virksomhetens systematiske HMS-arbeid, og henvendelsen ble tatt til orientering. Dette følges opp i virksomhetens kontinuerlige HMS-arbeid.

Det ble i 2018 ikke rapportert til AMU om skader og alvorlige ulykker. I 2018 ble det etablert rutiner for blant annet forebygging og håndtering av konflikter, revisjon av systematisk HMS-arbeid i bispedømmeråd, utarbeidelse av årsrapport for arbeidsmiljøutvalg og for sykefraværsoppfølging. Det er også utarbeidet mal for samordning av HMS-arbeid mellom bispedømmeråd og kirkelige fellesråd.

E.2.1 Forebygging og håndtering av trakassering, krenkelser og overgrep

Den norske kirke har hatt et systematisk arbeid på dette feltet de siste 20 årene, og det har skjedd og skjer stadig en utvikling av feltet. I tråd med arbeidsmiljølovens krav er målet å forebygge at det skjer uønskede hendelser og ha en god og saksvarende håndtering av eventuelle saker. Det ble i 2017 utarbeidet egne varslingsrutiner for rettssubjektet Den norske kirke.

Samarbeidsråd for overgrepssproblematikk (SRO) er et bredt sammensatt pådriver- og koordineringsorgan innen feltet forebygging og håndtering av seksuelle krenkelser og overgrep i kirkelig sammenheng. Kirkelig Ressurssenter er en viktig samarbeidspartner i dette. Det ble foretatt en evaluering av Kirkelig ressurscenter i 2018, etter 20 års drift. Styret følger opp evalueringen i 2019.

F. Likestilling

Den norske kirke arbeider systematisk for å fremme likestilling og hindre diskriminering når det gjelder kjønn, funksjonsevne, etnisitet og seksuell orientering. Som IA-bedrift er derfor ett av våre mål å ha: «Høy bevissthet og kompetanse hos ledere på deres ansvar for å følge opp ansatte med nedsatt funksjonsevne».

Kirkerådet vedtok i 2015 «Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015-2023». Her understrekes det at kirken som arbeidsgiver har et særlig ansvar for å motvirke diskriminering, fremme likestilling samt forebygge og forhindre trakassering. Revisjon av planen er igangsatt da planen er blitt språklig utdatert, kirken har åpnet for likekjønnet vigsel og vi har fått en ny og samlet lov om likestilling og diskriminering. Revisjonen skal ferdigstilles i 2020.

Bispemøtets arbeidsgruppe om LHBT-kompetanse i Den norske kirke leverte sin sluttrapport februar 2018. I september vedtok Kirkerådet å opprette et utvalg for LHBT-spørsmål. Utvalget skal ha funksjonstid i to år, fra 2018 – 2020 og blant annet arbeide med å utvikle et kurs- og samtaleopplegg, gjennomføre en arbeidslivsundersøkelse og ellers bistå Kirkerådet på fagfeltet.

Presteskabet

I 2017 nådde andelen menn og kvinner i bispekollegiet 50 %. Ved tilsetningen av kvinnelig biskop i Stavanger i januar 2019 er 7 av 12 biskoper kvinner.

Kvinneandelen totalt blant biskoper og proster er også svakt økende fra 28 % i 2015 til 33 % i 2018. Sør-Hålogaland ligger øverst med 62,5 % kvinneandel, etterfulgt av Oslo med 55,5 % og Møre med 43 %. Lavest ligger Tunsberg med 18 % som etterfølges av Agder og Telemark og Bjørgvin med 20 %.

Også i 2018 er det kvinnelige proster i alle bispedømmer. Kvinneandelen i presteskabet har hatt en svak økning de siste fire årene fra 31 % til 34 %. Høyest andel har Oslo med 45 %, etterfulgt av Hamar med 43 % og Sør-Hålogaland med 40 %. Bispedømmene med lavest kvinneandel blant prestene er Stavanger med 24,5 %, Møre og Bjørgvin har 25 %.

Tabell 26: Kvinneandel søknader og tilsetninger

Bispedømme	Søknader			Tilsetninger		
	Antall søknader	Herav fra kvinner	Andel kvinner	Antall tilsetninger	Herav kvinner	Andel kvinner
Agder og Telemark	53	12	22,64 %	13	5	38 %
Bjørgvin	69	13	18,84 %	18	6	33 %
Borg	132	52	39 %	18	11	61 %
Hamar	72	30	41,67 %	18	9	50,00 %
Møre	13	1	7,69 %	5	0	0,00 %
Nidaros	35	14	40 %	14	6	42,86 %
Nord-Hålogaland	31	13	41,94 %	9	4	44,44 %
Oslo eks døveprostiet	110	39	35,45 %	19	7	36,84 %
Stavanger	54	29	53,70 %	10	6	60,00 %
Sør-Hålogaland	25	11	44,00 %	14	6	42,86 %
Tunsberg	52	17	32,69 %	11	6	54,55 %
Totalt	646	231	35,76 %	149	66	44 %

Kilde: Bispedømmerådene og Kirkerådet

Kvinneandel i antall søknader har gått ned med nesten 8 % fra 2017 til 2018. Kvinneandel i tilsetninger 2018 er 44 % og dermed 8,5 prosentpoeng høyere enn andelen kvinnelige søkere.

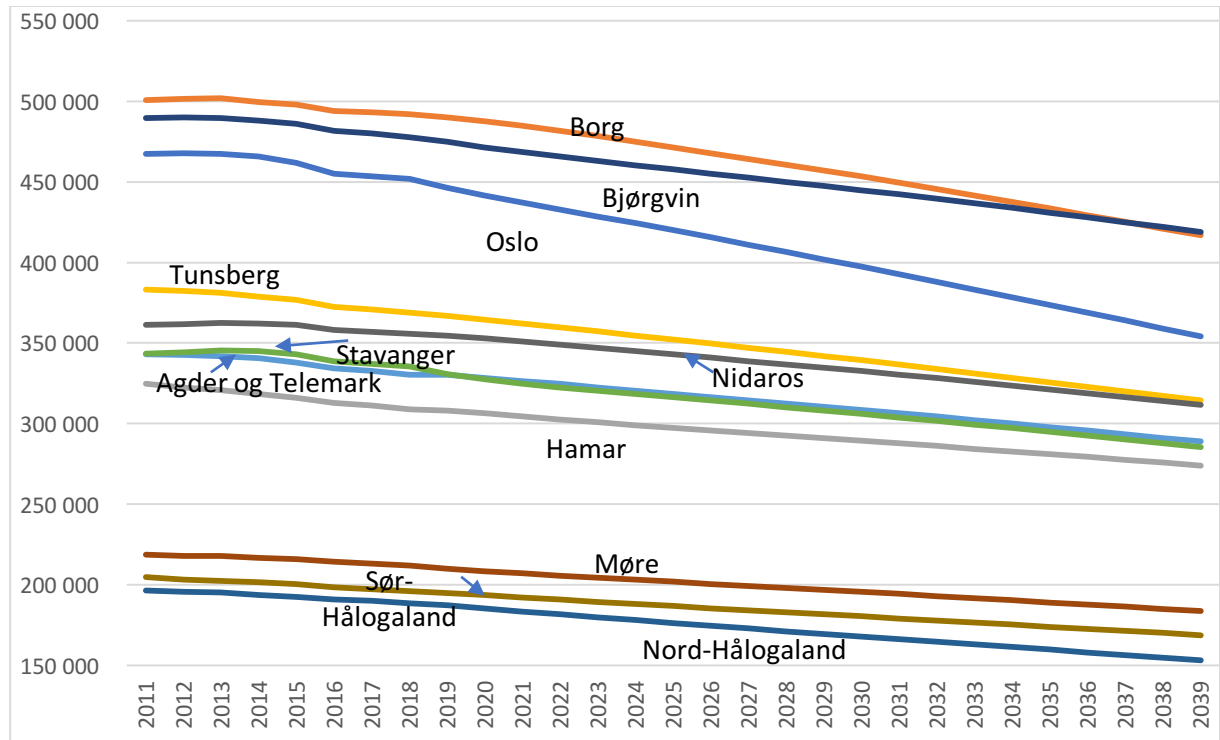
Administrasjon

31. desember 2018 var det ansatt 248,6 årsverk på bispedømmekontorene og Kirkerådet. 54,5 % av disse var kvinner, tilnærmet det samme som de to foregående år. I lederstillingene var det nesten 40 % kvinner, en svak økning fra 2017.

Det er ikke identifisert lønnsforskjeller innen en stillingsgruppe hvor kjønn kan være en mulig forklaring.

Del V. Vurdering av fremtidsutsikter

Figur 11 Medlemstallet i bispedømmene. Registrert 2011-2018 og fremskrevet 2019-2039 med eksponentiell nedgang i medlemsandelene

Fremskrivning av medlemstall: 3,2 millioner medlemmer i 2039.

Brunborgs fremskrivninger viser to ting: Den norske kirke minker sin prosentvise oppslutning på grunn av økt innvandring og mister medlemmer fordi færre av medlemmene døper barna sine som små.

Det er satt i gang en satsing på dåp som vil fortsette. Vi må i større grad ha oppmerksomhet på større barn og voksne som ønsker dåp og vi må finne et språk om dåp som treffer folks livsfølelse i dag. Dersom dåp i sterkere grad enn før er et forhandlingstema mellom foreldre, må de møtes med respekt for dette og samtidig med argumenter som kan fungere i deres vurderinger.

Det norske samfunnet er i endring og det gir noen utfordringer i forholdet til folkekirkebegrepet. Vi har lettere for å inkludere nye nordmenn i vårt diakonale arbeid enn å inkludere dem som likeverdige medlemmer i menighetene. De færreste som kommer til Norge har en luthersk bakgrunn og i et økumenisk samarbeid ønsker vi ikke å «fiske» folk med en annen kirkelig tilhørighet. Samtidig blir nye mennesker døpt inn i våre menigheter og mange steder i landet er Den norske kirke det eneste lokale menighetsfelleskapet. Vi vil derfor fortsette arbeidet med å være inkluderende menigheter for alle som ønsker å høre til i våre sammenhenger.

Den norske kirke har de siste tiårene jobbet aktivt for et språk og en virkelighet der det norske og det samiske folket er likeverdige i alt vårt arbeid. Selv om det ofte og mange steder er langt igjen før dette målet er nådd, ser vi frem til å implementere ny plan for samisk kirkeliv og å følge opp arbeidet med sannhets og forsoningskommisjonen. Dette arbeidet angår oss alle.

Frivillighet er en sentral del av vår selvforståelse som kirke. Dette handler både om tid og innsats i lokale menigheter og om økonomiske bidrag. Vi må jobbe mer med givertjeneste, komme i inngrep med nye måter å organisere frivillighet på og utnytte triangelet folkevalgte, ansatte og frivillige optimalt.

Arbeidet med kirkeordning bør nå gå inn i en avsluttende fase. Det har vært arbeidet med dette lenge, men først nå kjenner vi de statlige rammebetingelsene for vår egen organisasjonsfrihet. Kirkemøtet har helt siden 2005 bedt om at alle som arbeider lokalt i kirken må få samme arbeidsgiver. Å finne en god løsning på dette er det som haster aller mest og som vil bli prioritert fremover.

Den norske kirke ønsker å være en ansvarlig kulturminneforvalter. Kirkebyggene representerer nasjonale kunst- og kulturskatter fra de siste 1 000 år. Dersom de fortsatt skal representere kulturelle fotavtrykk og levende gudstjenestesteder landet over, er det avgjørende å finne nye måter å finansiere nødvendig vedlikehold.

Den norske kirke er kjent som en «kom til oss kirke» med mange aktivitetstilbud i kirkebygg og menighetslokaler. Kirkebyggene vil fortsatt være vårt aller viktigste sted for tro og tilhørighet. Drop-in dåp og vigsel er gode eksempler på innovasjon knyttet til kirkebyggene. Økt kulturbruk og formidling av kirkebyggenes historie, arkitektur og utsmykning er andre eksempler. Samtidig kan vi i større grad tenke over hvordan vi som kirke kan nå ut til folk der de er. Det kan handle om å skape økt relevans i folks dagligliv, møte dem på digitale flater, delta aktivt i samfunnsdebatten eller bidra med et aktivt kulturtilbud knyttet til kirkene. Det handler også om vårt diakonale arbeid som møter folk med ulike behov eller vårt internasjonale samarbeid med kirker og mennesker verden over som står i utfordrende situasjoner på grunn av menneskerettighetsbrudd, klimakrise eller migrasjon.

Del VI. Årsberetning og resultatregnskap

ÅRSBERETNING 2017 FOR RETTSSUBJEKTET DEN NORSKE KIRKE

OM VIRKSOMHETEN

Rettssubjektet Den norske kirke (Dnk) omfatter den tidligere statlige virksomheten av trossamfunnet Den norske kirke. Fra 1. september 2018 ble KUN virksomhetsoverdradd til VID vitenskapelige høyskole. Det vises til nærmere omtale i note 14.

Det følger av Kirkelovens § 25 at «Kirkerådet har ansvaret for at økonomiforvaltningen og økonomistyringen av de midlene som Kirkemøtet disponerer, er forsvarlig. Kirkerådet fastsetter regnskapet. For regnskapet gjelder regnskapsloven om ikke departementet har fastsatt andre bestemmelser i forskrift. Kirkerådet skal ha en daglig leder av virksomheten.» Kulturdepartementet har i tillegg fastsatt «Forskrift om rekneskapsføring av pensjonsutgifter for Den norske kyrkja (rettssubjektet Den norske kyrkja)».

Formålet med rammebevilgningen fra Kulturdepartementet er å støtte opp under Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16. I Prop. S 1 (2017–2018) er det ut fra dette gitt følgende retningsgivende mål for anvendelsen av bevilgningen:

- Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke.
- Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke.
- Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle døpte barn.
- Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier.

Ved utgangen av 2018 hadde Den norske kirke 3 865 149 medlemmer og tilhørige, hvorav 3 721 138 er bosatt i Norge. Dette utgjør ca 70 prosent av den norske befolkningen. Dnk skal sørge for prestatjeneste til alle 1 193 sokn, i tillegg kommer det syv døvemenigheter, Bymenigheten Sandnes, Saemien Åålmege og Svalbard kirke. Døvemenigheten er eget prosti. Dnk skal også forvalte medlemsregister, gi faglig og økonomisk støtte til trosopplæring og annen trosformidling og diakonalt arbeid, samt ivareta det kirkelige demokrati som sine hovedaktiviteter. Det er ved utgangen av 2018 totalt 1 541 faste årsverk i Dnk, hvorav 1 281 er prester, 233 er ansatte i fag- og administrative stillinger og 19 årsverk er andre stillinger.

I Statsbudsjettet for 2018 er det bevilget tilskudd til Dnk som tilsvarer et aktivitetsnivå tilsvarende som i 2017. Kirkerådet fordeler tilskuddet videre til oppgaver som utføres i regi av Kirkerådet og bispedømmerådene. Tilskuddet har i sin helhet gått til finansiering av virksomheten og videreformidling av tilskudd til eksterne mottakere i sokn, fellesråd eller andre i tråd med vedtak og avtaler.

De 11 bispedømmene har hvert sitt kontor, med hver sin stiftsdirektør som daglig leder. Bispedømmekontorene ligger i Fredrikstad, Oslo, Hamar, Tønsberg, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Molde, Trondheim, Bodø og Tromsø. Kirkerådet har sin virksomhet i Oslo, mens avdeling for samisk kirkeliv er lokalisert i Tromsø. KUN som ble virksomhetsoverdratt 01.09.2018 til VID vitenskapelige høyskole, er lokalisert i Tromsø. Svalbard kirke er lokalisert på Svalbard.

I 2018 var den administrative driften preget av direktørskifte, Kontrollutvalgets forvaltningsrevisjonsarbeid, iverksettelse av internrevisjon og effektiviseringsarbeid.

Ledelsen mener at årsregnskapet og balansen med noter gir et rettvise bilde av organisasjonens stilling og resultat. Det er heller ikke etter regnskapsperiodens utgang intrådt forhold som etter ledelsens syn har betydning ved bedømmelse av regnskapet.

RISIKO OG RISIKOSTYRING

Ulike deler av Dnk sin virksomhet er utsatt for ulik grad av risiko. Dette gjelder både risikostyring for Dnk og finansiell risiko:

RISIKOSTYRING I DNK

Dnk er avhengig av et godt omdømme for å sikre troverdighet og opprettholde tillit blant medlemmene i Den norske kirke, lovgivende og bevilgende myndigheter, i samfunnet og for å sikre fremtidig rekruttering.

For den samlede driften og for større prosjekter blir det gjort egne risikoanalyser som ligger til grunn for planlegging og risikostyring.

Også for 2018 vedtok Kirkerådet en risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) av hele Dnk sin drift innenfor fem områder: Økonomiske rammer, kapitalforvaltning og likviditetsstyring, Internkontroll og økonomiforvaltning, HMS og arbeidsgiver, Plan- og måloppnåelse, og Personvern.

Det jobbes kontinuerlig med å redusere risiko for økonomiske misligheter. Kirkemøtets kontrollutvalg har gjennomført sitt arbeid i samsvar med plan for 2018. Internrevisjonen ble etablert i 2018. Sammen med etablerte rutiner for forebygging, vurderes risikoen for økonomiske misligheter som lav. Vurdering av risiko vil gjøres til gjenstand for oppdatering i eget internrevisjonsprosjekt i 2019.

FINANSIELL RISIKO

Dnk er i tett dialog med bevilgende myndigheter for å sikre tilstrekkelig driftskapital og tilfredsstillende likviditet. Det er noe risiko knyttet til resultateffekt av svingning i kostnadsnivå på pensjonspremien, og da spesielt effekten av solvenspremien som var satt til null i 2017, om lag kr 40 mill i 2018 og om lag kr 93 mill i 2019. Kulturdepartementet bevilget midler som dekket det meste av kostnadene knyttet til solvenspremien i 2018. Det er tett dialog med departementet om fremtidige pensjonskostnader.

Dnk har plassert kapital hovedsakelig i bank og i pengemarked. Risiko for økonomisk tap i bank er vurdert som lav, og den er ytterligere redusert ved å plassere deler i pengemarked. Dette er plasseringer som gir lavere forventet avkastning enn alternativ plassering i mer risikofylte aktivaklasser. Kirkerådet vedtok en mer offensiv investeringsstrategi i januar 2018, denne implementeres i 2019 i samsvar med vedtaket.

ÅRSREGNSKAPET

Dnk skal i tråd med Kirkelovens § 25 føre regnskap etter Regnskapslovens regler for øvrige foretak, men med unntak for føring av pensjonsordning. Unntaket er hjemlet i egen forskrift. 2018 er det andre regnskapsåret for Dnk.

RESULTAT

Dnk mottar det vesentligste av tilskudd til driften fra Kulturdepartementet. I tillegg mottar Dnk noe tilskudd fra Justisdepartementet til drift av Svalbard kirke. Øvrige tilskudd mottas fra Opplysningsvesenets fond og andre offentlige virksomheter.

Om lag 75 prosent av tilskuddet tildeles egen virksomhet for å dekke lønns- og driftskostnader, og om lag 25 prosent er tilskudd som videreformidles til eksterne mottakere.

Samlede inntekter for Den norske kirke ble i 2018 kr 2 129,4 mill hvorav kr 2 108,3 mill er knyttet til tilskudd og resterende består av andre inntekter. Utbetalte tilskudd utgjorde i 2018 kr 505,8 mill, varesalg kr 0,3 mill og samlede lønnskostnader kr 1 379,4 mill. Avskrivninger utgjorde kr 4,8 mill og øvrige driftskostnader utgjorde 226,8 mill. Netto finansinntekter utgjorde kr 11,3 mill.

Den norske kirke har i 2018 styrt sitt aktivitetsnivå innenfor tildelte rammer. Videreføring av mindreforbruk fra hver enhet i 2017 og god økonomisk styring har gitt et årsresultat på kr 23,7 mill. Kulturdepartementet bevilget i desember 2018 kr 35 mill til å dekke det meste av pensjonspremiens solvensdel.

For 2019 har Stortinget vedtatt et tilskudd som gir rom for å videreføre Den norske kirke sitt aktivitetsnivå fra 2018. Det er da ikke tatt høyde for merkostnader knyttet til pensjonspremiens solvensdel estimert til kr 92,9 mill. Det vises til nærmere omtale under finansiell risiko.

BALANSE

Egenkapitalen per 31. desember 2017 var kr 201,1 mill. Per 31. desember 2018 er egenkapitalen økt med kr 23,7 mill og utgjør kr 224,7 mill.

Totalkapitalen har økt med kr 106,9 mill fra 31. desember 2017 og er per 31. desember 2018 på kr 617,6 mill. Likvide midler er på kr 559,2 mill.

Investeringsbehovet er lavt, og anleggsmidler utgjør under 10 prosent av totalbalansen ved utgangen av 2018. Dnk har tilfredsstillende likviditet på kort sikt, men er sårbar for vesentlige endringer i tilskudd og driftsaktiviteter.

KONTANTSTRØM

Likviditetsbeholdningen er i 2018 økt med kr 105,4 mill, hvorav 103 mill er kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter og gir et uttrykk for inn- og utbetalinger i perioden.

ARBEIDSMILJØ

Ledelsen har fastsatt mål for HMS-arbeidet, og handlingsplan er utarbeidet på overordnet nivå. Bispedømmerådene er bedt om å utarbeide egne handlingsplaner. Arbeidsmiljøutvalg (AMU) og regionale AMU (RAMU) i alle bispedømmer og Kirkerådets sekretariat har jevnlig møter. Det foreligger oversikt over verneområder og verneombud. Det ble i løpet av 2018 varslet om kritikkverdige forhold i en enhet i virksomheten. Varslet ble håndtert etter gjeldende varslingsrutiner, og saken er nå avsluttet. Det ble også meldt inn en varslings sak fra nasjonalt hovedverneombud til Kontrollutvalget vedrørende virksomhetens systematiske HMS-arbeid, og henvendelsen ble tatt til orientering. Dette følges opp i virksomhetens kontinuerlige HMS-arbeid.

Det ble i 2018 ikke rapportert til AMU om skader og alvorlige ulykker. I 2018 ble det etablert rutiner for blant annet forebygging og håndtering av konflikter, revisjon av systematisk HMS-arbeid i bispedømmeråd, utarbeidelse av årsrapport for arbeidsmiljøutvalg og for sykefraværsoppfølging. Det er også utarbeidet mal for samordning av HMS-arbeid mellom bispedømmeråd og kirkelige fellestråd

Sykefraværet i 2018 var på 5,41 prosent mot 4,84 prosent i 2017.

YTRE MILJØ

Dnk sin virksomhet er i all hovedsak tjenesteleveranser, og driften har en begrenset forurensende effekt på det ytre miljø. Ved innkjøp legges det vekt på miljøvennlige alternativer der det er mulig. Kirkerådet og syv av bispedømmene er Miljøfyrtårn-sertifiserte.

DISKRIMINERING

For alle ansatte ligger et generelt krav om medlemskap i Den norske kirke, men det er anledning til å søke om dispensasjon for enkelte stillinger. Ut over dette søkes mangfold både når det gjelder kjønn, seksuell orientering, etnisk bakgrunn og funksjonsevne.

LIKESTILLING

Likestilling blir tillagt vekt ved rekruttering og avlønning av ledere og medarbeidere i Dnk. Det arbeides løpende med informasjon og bevisstgjøring om aktuell likestillings- og diskrimineringslovgivning. I 2018 var det 39 prosent kvinner og 61 prosent menn blant de tilsatte. Det var 38 prosent kvinner og 62 prosent menn i ledelsen (inkluderer Kirkerådets sekretariat, med direktør, assisterende direktør, direktører og seksjonssjefer, stiftsdirektører og avdelingsledere, personalsjefer og økonomisjefer på BDR). Blant biskopene er det 58 prosent kvinner og 42 prosent menn. Blant prostene er kjønnsfordelingen 70 prosent menn og 30 prosent kvinner. Blant Kirkerådets medlemmer er det 9 kvinner og 6 menn, der leder er kvinne og nestleder er mann.

FREMTIDIG UTVIKLING

Det er forventet at Stortinget vil sikre fremtidig forsvarlig drift av Dnk for å oppfylle Grunnlovens § 16. Dnk vil aktivt arbeide med å redusere kostnader og øke inntekter for å kunne oppfylle kirkens oppdrag. Det er gode muligheter for å oppfylle statens målsettinger for bevilgningen til Dnk i 2019, og det er grunnlag for fortsatt drift. Det jobbes aktivt med synkende dåps- og medlemstall samt utfordringer med rekruttering til kirkelige stillinger. Til arbeidet med rekruttering er det benyttet bundne midler.

Oslo 11. mars 2019

Kristin Gunleiksrud Raaum
Leder

Harald Hegstad
Nestleder

Leif Christian Mæland Andersen
Kirkerådsmedlem

Karin-Elin Berg
Kirkerådsmedlem

Kjersti Brakestad Boge
Kirkerådsmedlem

Ole Kristian Bonden
Kirkerådsmedlem

Helga Haugland Byfuglien
Kirkerådsmedlem

Anne Berit Løvstad Evang
Kirkerådsmedlem

Anne Jorid Gjertsen
Kirkerådsmedlem

Agnes Sofie Gjeset
Kirkerådsmedlem

Linn Strømme Hummelvoll
Kirkerådsmedlem

Olav Myklebust
Kirkerådsmedlem

Jan Olav Olsen
Kirkerådsmedlem

Karl Helene Skog
Kirkerådsmedlem

Gunnar Winther
Kirkerådsmedlem

Ingrid Vad Nilsen
Direktør

RESULTATREGNSKAP

DEN NORSKE KIRKE

Beløp i 1000 kroner	Note	2018	2017
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Mottatt tilskudd	1	2 118 828	2 076 128
Annen driftsinntekt	1, 16	10 551	22 824
Sum driftsinntekter		2 129 378	2 098 952
Utbetalt tilskudd	2, 15	505 786	491 283
Varer for videresalg		292	528
Lønnskostnad	3, 4	1 379 389	1 315 701
Avskrivning av driftsmidler og immaterielle eiendeler	5	4 780	4 538
Annen driftskostnad	3, 6, 11, 16	226 757	222 708
Sum driftskostnader		2 117 004	2 034 758
Driftsresultat		12 375	64 194
Finansinntekter	7	11 326	8 733
Finanskostnader	7	49	52
Resultat av finansposter		11 276	8 682
Ordinært resultat		23 651	72 876
Årsresultat		23 651	72 876
OVERFØRINGER			
Benyttelse av bunden kapital	14	-6 200	0
Avsatt til annen egenkapital	14	29 851	72 876
Sum overføringer		23 651	72 876

BALANSE

DEN NORSKE KIRKE

Beløp i 1000 kroner	Note	2018	2017
EIENDELER			
ANLEGGSMIDLER			
IMMATERIELLE EIENDELER			
Medlemsregister/kirkebok	5	9 435	11 032
Sum immaterielle eiendeler		9 435	11 032
VARIGE DRIFTSMIDLER			
Leilighet	5	1 200	1 200
Driftsløsøre, inventar o.a. utstyr	5	7 703	9 322
Sum varige driftsmidler		8 903	10 522
FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER			
Lån til tilknyttet selskap	9	4 735	0
Investeringer i aksjer og andeler	8	19 024	25 224
Sum finansielle anleggsmidler		23 759	25 224
Sum anleggsmidler		42 096	46 778
OMLØPSMIDLER			
FORDRINGER			
Kundefordringer	11	4 968	3 476
Andre kortsiktige fordringer	10	11 329	8 882
Sum fordringer		16 297	12 358
INVESTERINGER			
Andre finansielle instrumenter	12	227 215	225 000
Sum investeringer		227 215	225 000
Bankinnskudd, kontanter o.l.	13	331 967	226 592
Sum omløpsmidler		575 479	463 950
Sum eiendeler		617 575	510 728

BALANSE

DEN NORSKE KIRKE

Beløp i 1000 kroner	Note	2018	2017
EGENKAPITAL OG GJELD			
EGENKAPITAL			
INNSKUTT EGENKAPITAL			
Bunden kapital	14	18 900	25 100
Annen innskutt egenkapital	14	100 000	100 000
Sum innskutt egenkapital		118 900	125 100
OPPTJENT EGENKAPITAL			
Annen egenkapital	14	105 845	75 994
Sum opptjent egenkapital		105 845	75 994
Sum egenkapital		224 745	201 094
GJELD			
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		67 413	26 768
Skyldig offentlige avgifter		73 086	73 311
Annen kortsiktig gjeld	10	252 332	209 556
Sum kortsiktig gjeld		392 831	309 635
Sum gjeld		392 831	309 635
Sum egenkapital og gjeld		617 575	510 728

BALANSE

DEN NORSKE KIRKE

Oslo, 11.03.2019

Styret i Den norske kirke

Kristin Gunleiksrud Raaum
Leder

Harald Hegstad
Nestleder

Leif Christian Mæland Andersen
Kirkerådsmedlem

Karin-Elin Berg
Kirkerådsmedlem

Kjersti Brakestad Boge
Kirkerådsmedlem

Ole Kristian Bonden
Kirkerådsmedlem

Helga H. Byfuglien
Kirkerådsmedlem

Anne Berit Løvstad Evang
Kirkerådsmedlem

Anne Jorid Gjertsen
Kirkerådsmedlem

Agnes Sofie Gjeset
Kirkerådsmedlem

Linn Strømme Hummelvoll
Kirkerådsmedlem

Olav Myklebust
Kirkerådsmedlem

Jan Olav Olsen
Kirkerådsmedlem

Kari Helene Skog
Kirkerådsmedlem

Gunnar Winther
Kirkerådsmedlem

Ingrid Vad Nilsen
Direktør

INDIREKTE KONTANTSTRØM

DEN NORSKE KIRKE

Beløp i 1000 kroner	Note	2018	2017
KONTANTSTRØMMER FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER			
Resultat		23 651	72 876
Ordinære avskrivninger		4 780	4 538
Endring i kundefordringer		-1 492	-755
Endring i leverandørgjeld		40 645	26 730
Endring i andre tidsavgrensingsposter		35 369	345 034
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		102 953	448 423
KONTANTSTRØMMER FRA INVESTERINGSAKTIVITETER			
Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler		-1 563	-1 805
Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer		-2 215	-225 000
Innbetalinger ved salg av andre investeringer		6 200	0
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		2 422	-226 805
Netto endring i kontanter og kontantekvivalenter		105 375	221 618
Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. begynnel		226 592	4 974
Beh. av kont. og kontantekvivalenter ved per. slutt		331 967	226 592

REGELVERK

Årsregnskapet for Den norske kirke (Dnk) er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk.

I medhold av kirkeloven § 25 fjerde ledd har kulturdepartementet gjort unntak fra regnskapslovens bestemmelser om regnskapsføring av pensjonsforpliktelser og pensjonskostnader. Det er i forskrift fastsatt at Dnk sine pensjonsforpliktelser ikke skal føres i balansen, men utførlig opplyses om i note for å sikre relevant og nødvendig informasjon til regnskapsbrukere. Dnk er ikke skattepliktig.

BRUK AV ESTIMATER

Det er i begrenset omfang benyttet estimater og forutsetninger ved utarbeidelse av årsregnskapet for Dnk. Områder som i stor grad inneholder skjønnsmessige vurderinger, forutsetninger eller estimater som er vesentlige for årsregnskapet, er beskrevet i note.

INNETEKTER

Inntekter består i det vesentligste av tilskudd fra staten, samt noe tilskudd fra andre virksomheter. Tilskuddene inntektsføres på vedtakstidspunktet eller ved oppfyllelse av andre vilkår gitt i vedtak til tilskuddene.

Øvrige inntekter består av salg av varer og tjenester, leieinntekter, gaver etc. Inntektsføring skjer på leveransetidspunkte .

LEASING

Foretaket har kun operasjonell leasing. Leasingutgifter kostnadsføres løpende som driftskostnad.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler balanseføres og avskrives over driftsmidlets økonomiske levetid. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost, fratrukket avskrivninger og eventuelle nedskrivninger.

Vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende under driftskostnader, mens påkostninger eller forbedringer tillegges driftsmidlets kostpris og avskrives i takt med driftsmidlet. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Det er ikke foretatt nedskrivninger av varige driftsmidler.

KLASSIFISERING OG VURDERING AV OMLØPSMIDLER

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen.

Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på transaksjonstidspunktet.

FORDRINGER

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. Det gjøres i tillegg vurdering av behovet for en generell tapsavsetning.

PENSJONER - YTELSESORDNING

Dnk har pensjonsforpliktelser finansiert med sikrede ordninger.

Det er i forskrift fastsatt av Kulturdepartementet den 4. oktober 2016 gitt fritak for bokføring av pensjonsforpliktelser for Dnk. Krav til noteopplysninger er opprettholdt og skal utarbeides i tråd med Norsk Regnskapsstandard 6 om pensjonskostnader. Pensjonsforpliktelsen og estimert pensjonskostnad iht aktuarberegningen framgår av note. Bokført pensjonskostnad svarer til betalt pensjonspremie og er klassifisert som lønnskostnader.

AKSJER OG ANDELER

Aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balansedagen. Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres som finansinntekt.

BETINGEDE UTFALL

Betingede utfall regnskapsføres når kostnaden anses sannsynlig og utfallet kan estimeres.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

NOTER

Beløp i notene er alle oppgitt i 1000 kroner.

Note 1 Driftsinntekter

Mottatt tilskudd:	2018	2017
Tilskudd fra statlige virksomheter	2 111 273	2 065 737
Tilskudd fra fylker og kommuner	5 188	6 165
Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	2 367	4 226
Sum	2 118 828	2 076 128
Annen driftsinntekt:		
Varesalg	1 465	2 391
Tjenestesalg	2 816	16 376
Leieinntekter m.m.	1 220	1 462
Andre inntekter inkl. periodiserte inntekter	5 050	2 596
Sum	10 551	22 824

Note 2 Utbetalte tilskudd

Dnk har i 2018 utbetalt tilskudd kr 505 786' til ulike formål. Av dette utgjør 88,2 % tildelinger til fellesråd og sokn over hele landet. Tilskudd til fellesråd og sokn gis ut fra gitte fordelingsnøkler.

6,0 % av utbetalt tilskudd tildeles domkirkene og andre eksterne enheter. Resterende 5,8 % av utbetalt tilskudd gis til eksterne enheter etter søknader og andre avtaler.

Utbetalte tilskudd:	2018	2017
Trosopplæring	307 619	302 930
Diakoni	52 082	51 997
Undervisning	83 988	83 172
Kirkemusikk	2 445	1 811
Domkirker	5 138	5 000
Internasjonale økumeniske organisasjoner	8 671	9 393
Andre institusjoner og kirkelige formål	24 163	20 355
Opplysningsvesenets fond	4 787	6 822
Andre ideelle formål	16 894	9 804
Sum utbetalte tilskudd	505 786	491 283

Note 3 Lønnskostnader og ytelser, godtgjørelser til direktør, styret og revisor

Lønnskostnader	2018	2017
Lønninger	1 017 535	1 000 379
Arbeidsgiveravgift	144 371	144 238
Pensjonskostnader	197 179	154 917
Andre ytelser	20 303	16 167
Sum lønnskostnader	1 379 389	1 315 701

I 2018 har Den norske kirke sysselsatt 1563 årsverk.

Ytelser til ledende personer	Tidligere direktør	Ny direktør	Styret
Lønn	469	478	486
Pensjonskostnader	812	1 412	0
Annen godtgjørelse	0	0	0
Sum ytelser til ledende personer	1 281	1 890	486

Det er ikke inngått avtale om etterlønn, bonuser, lån, sikkerhetsstillelse o.l. til fordel for direktør eller styremedlemmer. Den norske kirke har i 2018 tilsatt ny direktør. Tidligere direktør var ansatt fra 01.01-31.05 og ny direktør ansatt fra 01.08. Årslønn til ny direktør er kr 1 146'.

Som følge av ansettelsen er det også betalt en engangssum i form av tilleggspremie knyttet til pensjonsordningen. Et normalår med pensjonspremie er estimert til kr 280.

Tidligere direktør har mottatt opptjente feriepenger i tillegg til de ytelser som fremkommer i tabellen over.

REVISOR

Kostnadsført revisjonshonorar inkludert MVA for 2018 utgjør kr 208'.

I tillegg kommer honorar for andre tjenester inkludert MVA med kr 85'.

Note 4 Ytelsespensjon

Den norske kirke (Dnk) er unntatt kravet om å balanseføre sikrede pensjonsforpliktelse. Det vises til prinsippnote.

Dnk har ytelsespensjonsordning for sine ansatte gjennom Statens pensjonskasse.

Per 31.12.2018 var 1 761 personer knyttet til ordningen, av dette var 1 581 personer ansatt og 180 personer var pensjonister. Ordningen omfatter alderspensjon fra fylte 67 år og løper livsvarig. Ordningen inkluderer også uføre-, etterlatte- og barnepensjon.

Aktuarberegningen fra aktuarseksjonen i Statens pensjonskasse med forutsetninger per desember 2018 er lagt til grunn for presentasjon av Dnk sin pensjonsforpliktelse.

Beregning av årets pensjonskostnad:	2018	2017
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	107 003	108 857
Arbeidsgiveravgift	12 985	13 796
Årets pensjonsopptjening	119 989	122 653
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	53 993	49 222
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-72 298	-63 982
Årets finansposter	-18 304	-14 760
Sum årets pensjonskostnad	101 684	107 893
Administrasjonskostnader	3 396	3 750
Årets pensjonskostnad inkl. adm.kostnad	105 080	111 643
Sum årets pensjonskostnader	105 080	111 643

Netto pensjonsforpliktelse ved årets slutt	2018	2017
Pensjonsforpliktelse	2 453 671	2 364 674
Pensjonsmidler	-1 938 732	-1 733 082
Netto pensjonsforpliktelse	514 940	631 592
Arbeidsgiveravgift av netto pensjonsforpliktelse	72 606	89 054
Netto pensjonsforpliktelse inkl. AGA	587 546	720 647

Pensjonsforpliktelse	2018	2017
Pensjonsforpliktelse ved årets begynnelse	2 364 674	2 147 209
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	107 003	108 857
Pensjonsutbetalinger	-34 288	-14 240
Rentekostnad	53 993	49 222
Aktuarmessig gevinst (tap) økonomiske forutsetninger	-37 711	73 626
Pensjonsforpliktelse ved årets slutt	2 453 671	2 364 674

Pensjonsmidler	2018	2017
Pensjonsmidler ved årets begynnelse	1 733 082	1 530 000
Administrasjonskostnader	-3 396	-3 750
Pensjonsutbetalinger	-34 288	-14 240
Innbetalinger pensjonspremie	186 402	157 090
Renteinntekt på pensjonsmidler	72 298	63 982
Aktuarmessig gevinst (tap) økonomiske forutsetninger	-15 365	0
Pensjonsmidler ved årets slutt	1 938 732	1 733 082

Økonomiske forutsetninger	31.12.2018	31.12.2017
Diskonteringsrente	2,60%	2,30%
Forventet avkastning på pensjonsmidler	4,30%	4,00%
Årlig lønnsvekst	2,75%	2,50%
Årlig forventet regulering av alders- og etterlattepensjon over 67 år under utbetaling	1,75%	1,50%
Årlig forventet G-regulering, regulering av AFP, uføre- og etterlattepensjoner under 67 år	2,50%	3,50%

Demografiske data	31.12.2018	31.12.2017
Antall yrkesaktive	1 581	1 638
Gjennomsnittsalder - yrkesaktive	51	51
Sum pensjonsgrunnlag	987 870	1 003 539
Gjennomsnittlig lønn	625	613
Antall pensjonister	180	86
Antall oppsatte	0	0

Note 5 Anleggsmidler

	Medlemsregister/ Kirkebok	Driftsløsøre, inventar o.a. utsyr	Leilighet	Sum varige driftsmidler
Anskaffelseskost 01.01.2018	13 452	11 440	1 200	26 092
Tilgang	1 112	452	0	1 563
Avgang	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.2018	14 563	11 892	1 200	27 655
Akkumulerte avskrivninger	5 129	4 189	0	9 318
Bokført verdi per 31.12.2018	9 435	7 703	1 200	18 337
Årets avskrivninger	2 709	2 071	0	4 780
Avskrivningssatser	20 %	10-30%	0 %	

Note 6 Spesifikasjon av annen driftskostnad

	2018	2017
Tjenestereiser m.m.	55 430	53 794
Kjøp av tjenester	44 340	47 795
Informasjon og kommunikasjonsteknologi	49 283	40 840
Leie lokaler og utstyr	35 205	32 208
Kurs og seminar	18 964	18 265
Driftsmateriell m.m.	12 636	12 536
Oppvarming, renhold og renovasjon	4 162	3 098
Kontingenter	1 956	1 880
Vedlikehold	1 780	1 709
Honorarer for revisjon og andre tjenester	293	1 628
Andre driftskostnader	2 709	8 955
Sum annen driftskostnad	226 757	222 708

Andre driftskostnader består i hovedsak av telefonkostnader, reklame, forsikringer, representasjon og gaver.

Note 7 Spesifikasjon av finansposter

Finansinntekter	2018	2017
Renteinntekt	11 323	8 729
Finansinntekt (agio)	3	4
Sum finansinntekter	11 326	8 733
Finanskostnader	2018	2017
Rentekostnad	32	24
Finanskostnad (disagio)	17	28
Sum finanskostnader	49	52

Note 8 Langsiktige verdipapirer

	Anskaffelses kost	Balanseført verdi
Anleggsmidler		
Skrim Vann og Avløpsselskap AS: 1 aksje, 0,082% eierandel	12	12
Regionalt pilegrimssenter Stiklestad AS: 25 aksjer, 7,69% eierandel	13	13
Kirkepartner A/S: 420 aksjer, 48,95% eierandel	100	100
Den norske kirkes landsfond	18 900	18 900
Sum langsiktige verdipapirer	19 024	19 024

Det er i løpet av 2018 frigjort midlene fra Den norske kirkes landsfond en andel 6 200 til disposisjon for et rekrutteringsprosjekt. Den norske kirkes landsfond forvaltes av Alfred Berg Kapitalforvaltning med fordeling på aksjefond, rentefond og pengemarkedsfond. Markedsverdien av Den norske kirkes landsfond per 31.12.2018 er kr 21.316'.

I 2018 ble Kirkepartner IKT AS fusjonert med Kirkepartner AS. Dnk har etter fusjonen 420 aksjer, hvilket utgjør en aksjeandel på 48,95 %, i Kirkepartner AS. Aksjeandelen Kirkepartner IKT AS før fusjonen var 18,2 % svarende til 819 aksjer.

Note 9 Lån til tilknyttet selskap

Det er innvilget ansvarlig lån 4 735 til Kirkepartner AS. Rentesatsen er fastsatt til NIBOR 3 måneder + 2%. Nedbetaling av lånet starter i 2023 hvor lånet skal nedbetales som serielån med 1/2 av nominell hovedstol hvert år.

Note 10 Fordringer og gjeld

	2018	2017
Kortsiktige fordringer		
Avsetning refusjon sykelønn	4 941	2 264
Forskuddsbetalte kostnader	2 483	1 852
Annen fordring	3 906	4 766
Sum kortsiktige fordringer	11 329	8 882

	2018	2017
Kortsiktig gjeld		
Skyldig lønn og feriepenger	171 664	150 193
Skyldig pensjonspremie	30 000	28 529
Periodisert øremerket tilskudd	22 331	816
Annen gjeld	28 337	30 019
Sum kortsiktig gjeld	252 332	209 556

Note 11 Kundefordringer

	2018	2017
Kundefordringer til pålydende	5 624	3 476
Balanseført verdi av kundefordringer 31.12	5 624	3 476
Endring i avsetning til tap	0	656
Realiserte tap	10	19
Sum resultatførte tap på krav	10	675

Kostnadsført tap er klassifisert som annen driftskostnad i regnskapet.

Note 12 Kortsiktige verdipapirer

	Anskaffelses kost	Markeds verdi	Balanseført verdi
Omløpsmidler			
KLP Pengemarked	76 034	76 093	76 034
Storebrand Likviditet	76 181	76 181	76 181
Alfred Berg Pengemarked	75 000	75 940	75 000
Sum kortsiktige verdipapirer	227 215	228 213	227 215

Omløpsmidler er vurdert til laveste anskaffelseskost og virkelig verdi.

Note 13 Bankinnskudd

Innestående midler på skattetrekkkonto (bundne midler) er per 31.12.2018 kr 47 413'.

Note 14 Egenkapital

	Bunden kapital	Innskutt egenkapital	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Pr 31.12.2017	25 100	100 000	75 994	201 094
Pr 01.01.2018	25 100	100 000	75 994	201 094
Endring i EK	0	0	0	0
Benyttet bunden kapital	-6 200	0	0	-6 200
Årets resultat	0	0	29 851	29 851
Pr 31.12.2018	18 900	100 000	105 845	224 745

Bunden kapital er i 2018 benyttet til rekrutteringsprosjekt i regi av Kirkerådet og iht til vedtak for bruk av midlene.

Note 15 Enkelttransaksjoner

Den norske kirke har i 2018 gjennomført virksomhetsoverdragelse av avdeling Kirkelig utdanningscenter Nord (KUN) til VID Vitenskapelige høgskole AS med virkning fra 01.09.2018.

Overdragelsen ble gjort for å sikre akkreditering av fagtilbudet KUN.

Rammetilskudd vil fortsatt bli gitt via Den norske kirke.

Virksomheten KUN har ingen bokførte verdier og vederlaget for overdragelsen ble satt til 0.

Note 16 Gravplassforvaltning

Det er i 2018 mottatt tilskudd på kr 4,0 mill til gravplassforvaltning. Det er ført prosjektrekskap for bruk av tilskuddet. Prosjektrekskapet viser et årsoverskudd på kr 0,2 mill

Gravplassforvaltning - prosjektrekskap	2018
Mottatt tilskudd og andre inntekter	4 170
Lønn og godtgjørelse	3 267
Driftskostnader	746
Prosjektresultat	157

Note 17 Betingede utfall

Den norske kirke er ikke involvert i rettstvister og saksbehandling vedrørende omtvistede krav, herunder erstatningskrav.

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til Kirkerådet i Rettssubjektet Den Norske Kirke

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Rettssubjektet Den Norske Kirke som består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvisende bilde av Rettssubjektets finansielle stilling per 31. desember 2018, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av Rettssubjektet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i Rettssubjektets årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Kirkerådet og direktøren (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til Rettssubjektets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle Rettssubjektet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig

dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av Rettssubjektets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig, og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om Rettssubjektets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at Rettssubjektets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med kirkerådet blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av Rettssubjektets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, 21. mars 2019
ERNST & YOUNG AS

Revisjonsberetningen er signert elektronisk

Kjetil Andersen
statsautorisert revisor

Signaturene i dette dokumentet er juridisk bindende. Dokument signert med "Penneo™ - sikker digital signatur"
De signerende parter sin identitet er registrert, og er listet nedenfor.

"Med min signatur bekrefter jeg alle datoer og innholdet i dette dokument."

Kjetil Andersen

Statsautorisert revisor

På vegne av: Ernst & Young AS

Serienummer: 9578-5992-4-2398085

IP: 37.191.xxx.xxx

2019-03-21 15:04:50Z

Dokumentet er signert digitalt, med **Penneo.com**. Alle digitale signatur-data i dokumentet er sikret og validert av den datamaskin-utregnede hash-verdien av det opprinnelige dokument. Dokumentet er låst og tids-stemplet med et sertifikat fra en betrodd tredjepart. All kryptografisk bevis er integrert i denne PDF, for fremtidig validering (hvis nødvendig).

Hvordan bekrefter at dette dokumentet er originalen?

Dokumentet er beskyttet av ett Adobe CDS sertifikat. Når du åpner dokumentet i

Adobe Reader, skal du kunne se at dokumentet er sertifisert av **Penneo e-signature service** <penneo@penneo.com>. Dette garanterer at innholdet i dokumentet ikke har blitt endret.

Det er lett å kontrollere de kryptografiske beviser som er lokalisert inne i dokumentet, med Penneo validator - <https://penneo.com/validate>